

శ్రీమద్రామాయణము
అంశము

శ్రీమద్రామాయణము
అంశము

మొయిలు రాయబారము

(ఏ క పా త్ర నా టి క)

శ్రీ కాళిదాసుని మేఘసందేశమునకు
స్వతంత్ర దేశీయ గేయానువాదము.

ఇది

శ్రీ జయపురాధీశులు, “సాహిత్యసమ్రా” డ్భిరుదాంకితులు,

అగు

శ్రీశ్రీశ్రీశ్రీ విక్రమదేవవర్తమహారాజుగారి

పంపుడుబిడ్డ

శ్రీ దంతహుండామల్కుదారులు, “ఆంధ్రకాళిదాస”

“కవిభూషణ” బిరుదాంకితులు, శ్రీ జయపుర సంస్థాన

గౌరవాస్థానకవులు,

అగు

శ్రీ త్రిపురానవేంకటసూర్యప్రసాదరాయకవిగారి

కన్నబిడ్డ

సర్వ స్వామ్యములు గ్రంథ కర్తవి

మొ ద టి కూ ర్పు

2100 ప్రతులు

1940

వావిళ్ల మద్రాసు

మె. రూ. 1-0.

ఆ శ య ము

దేశ కాల విభేదము లేక యన్ని జాతులలోని యన్ని తరములలోని రసికుల నాకర్షించి విశ్వజనీనము లైన మహాకావ్యములలోఁ గాళిదాసుని మేఘసందేశ మొకటి. ఆ గ్రంథ రాజమునకుఁ బ్రాకృత్యమ దేశ భాష లనేకములలో ననే కానువాదములు పుట్టినవి. ఒక్కయీ శతాబ్దిలోనే మన యాంధ్రమునఁ గూడ దాని కెన్నో ప్రతిబింబములు వెలసినవి. శ్రీ త్రిపురాన వేంకట సూర్య ప్రసాదరావు గారి యీ “మొయిలు రాయబారము” వానిలో నొక్కటి యయ్య గుణ విశేషముచే గణ్యమై “కట్టు దప్పని స్వాతంత్ర్య గరిమ” జూపు చున్నది.

కవి కుల సార్వభౌముఁడు తన రచనను శ్లోక మయమైన శ్రవ్య కావ్యము గా నే యుద్దేశించెను. ఇక నీ తెలుఁగు బిడ్డ యో “పద్యములోఁ బాట పాటలోఁ బద్యము గూడి రా హాయి గాఁ బాడ నేర్పు. గా నాభి నయ నాట్య కవితాకళలఁ గూర్చి యరుదార నాటకాలాడ నేర్పు.” అను కర్త చూపిన స్వాతంత్ర్య గరిమ, తల్లి యెటుగని యీ విద్వేలు కూతునకు నేర్పుట యందే

ఆ శ య ము

కలదు అట్లయ్యు నీ పుత్తిక విశ్మంఖల విహార మొనర్చు
గడుసరి కాదు మఱి, కట్టు దప్పకుండఁ దల్లి యడుగు
జాడల నడచు వినీతి సంపన్న.

కవిగారు, కృతి రచనలోఁ జూపిన క్రొత్తదనమునే,
కృతి ప్రదానమునను జూపి, “మేఘమునకుఁ దాను
గూర్చిన యపూర్వంపు మెఱుఁగు” నకు నిం కొక వన్నె
పెట్టిరి. అనే కాంధ్ర కావ్యములకు భర్త లైన శ్రీ విక్రమ
దేవ వర్త మహారాజు గారు, ఈ కృతి కన్యకను ముద్దుతో
దత్త పుత్తిక గా స్వీకరించి, భక్తితో శ్రీరామ చంద్రునకు
ధర్మ పత్ని గా సమర్పించిరి ఆహా! ఎంత సుకృత మిది.
తొల్లి సీతా కళ్యాణ వేళ జనక రాజుకి లభించిన యశః
పుణ్యము లే విజ్ఞాన జనకు లైన మా మహారాజు గారికి
లభించినవి.

ఈ విధముగా సర్వ విధ సూత్న త్వముచే నొప్పారు నీ
“మొయిలు రాయబారము” “ఆంధ్ర భాషా విభూష
యై యలరు గాక!”

ఆంధ్ర విశ్వ కళా పరిషత్తు }
11-9-1940

కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి

మొయిలు మెఱుగులు.

శ్రీ త్రిపురాన వేంకట సూర్య ప్రసాదరావు దొర గారు నాకు చచ్చిన నెచ్చెలి. ఈ చెలికారమునకుఁ గారణము వారి సరస కవితా చాతురి యే. కాళిదాస భవ భూతుల ఘన కృతులను వారు తీరుతియ్యములు వెలయ నింతకు ముందే తెలిగించిరి. అపూర్వ సౌందర్యము మెఱయఁగా సంస్కృత కృతుల నాంధ్రీకరించుట యందు వారందె వేసిన ఁయు ఈనడుమఁ గడుఁ గ్రొత్త తీరున వారు ‘మొయిలు రాయబార’ మను పేరఁ జేసిన మేఘ సందేశపుఁ దెలుఁగునేతను వారిముఖమున నే విని తనిశితిని అది కాళిదాసుని ‘మేఘము’ నకు మెఱుఁగులు వెట్టు నదిగా నున్నది. ఆసంస్కృత కాళిదాసు సందేశమును, ఈయాంధ్ర కాళిదాసు రాయబారమును బురస్కరించుకొని కవి సౌహృద్దాసురొధమున నుభయ కవితా ప్రశస్తుల నించుక యుగ్గడింపఁ గడఁగుచున్నాఁడను.

కాళిదాసు

కవి కుల గురు వగు కాళిదాసుని కృతులు రఘు వంశ కుమార సంభవ మేఘ సందేశము లని కావ్య త్రయ

మొయలు మెఱుగులు

మును, శాకుంతల, మాళవికాగ్నిమిత్రీయ, విక్రమోర్వశీయము లని నాటక త్రయమును, ఋతు సంహార మని ఋతు వర్ణనాత్మక మగు లఘు కావ్యమును బ్రసిద్ధము లై ముద్రితములు నై యున్నవి. కుంత లేశ్వర దౌత్య మని యొక కృతి (కావ్య మో నాటక మో) కాళిదాసునిదిగా భోజుడు తన శృంగార ప్రకాశమునఁ జేర్కొని దాన నుండి యొక స్లోకము నుదాహరించెను.¹ విక్రమార్కుఁడు కుంత లేశ్వరుని కడకుఁ గాళిదాసు నెందుకో రాయబారి నిగాఁ బంపుట యందలి కథ యట! ఈ గ్రంథము నొ చిత్ర విచార చర్చలో టే మేంద్రుఁడు నుదాహరించి నాఁడు² కాన యది కాళిదాసుని కృత్యంతరముగా

1 శ్రీమానవల్లి రామకృష్ణ కవిగారు కుందమాలా నాటక పీఠికలో పై విషయము వివరించిరి. కుంత లేశ్వర దౌత్య స్లోక మిది —

శ్లో. అనకల హనితత్వాత్ ట్నాశితా సేవ కాన్యా
ముకుళిత నయనత్వాత్ వృక్ష క ణ్ణోత్పలీని,
పిబతి మధు సుగంధీ న్యాననాని ప్రియాణాం
త్వయి పినిహిత భారః కుంతలానా మధీశః.

లిప ప్రకాశము.

2 అధికర శౌచిత్యం యథా కుంత లేశ్వర దౌత్యే కాళిదాసస్య —

ఇహ నివసతి మేరుః శేఖరః క్షౌధరాణా

గణింప వలసినదే యగును. 'చిద్దగన చంద్రిక' యని దేవీ
స్తుత్యాత్మకము కాళిదాసీయముగాఁ గానవచ్చుచున్నది.¹
ప్రాచీనులు దానిఁ జేర్కొని రఱు ఇంకను శ్యామలా
దండ కాదు లేవేమో కాళిదాసకృతులుగా వ్యవహృతము
లగుచున్నవి కొన్ని యున్నవి గాని యవి యాతని కృతు
లే యని విశ్వసించుటకుఁ దగ్గ యాధారములు గాన
రావు.

కాళిదాసు క్రీ. పూ. ప్రథమ శతాబ్ది వాఁ డని
కొందఱు, క్రీ. త. నాల్గవ శతాబ్ది వాఁ డని కొందఱు
నందురు దిజ్ఞా గాచార్య ప్రశంస మేఘ సందేశమునఁ
గల దనియు, నాదిజ్ఞాగుఁడు క్రీ. త. తృతీయ శతాబ్ది
తుదివాఁ డనియు, గాన కాళిదాసు క్రీ. త. నాల్గవ శ
తాబ్దివాఁడు గాఁ దగు నని చతుర్థ శతాబ్దీవాదులు తలఁచు
చున్నారు. దిజ్ఞాగుని కాలము సుస్పష్టము గా లేదనియు
నాతఁడు ప్రథమ శతాబ్ది వాడని కూడఁ దలఁచు దగిన

మహా వినిహిత భారాః సాగరాః సప్త చాన్యే

ఇద మహి పతి భోగ స్తంభ విభ్రాజమానం

ధరణి తల మిహైవ స్థాన మస్త ద్విధానామ్.

1 ఇది ప్రాచ్య లిఖిత పుస్తక కాలలో నున్నది.

మొయిలు మెఱుగులు

వాఁ డనియు, గాళిదాసు విక్రమార్కుని సభ లోని వాఁ డను ప్రఖ్యాతి చిరంతన మనియు, గాన యాతఁడు క్రీ. పూ. ప్రథమ శతాబ్ది వాఁ డనుట యుక్త మని ప్రథమ శతాబ్దీ నాదులు తలంచుచున్నారు ప్రథమ శతాబ్దీ వాద మే సముచిత మని నా యభిప్రాయము.

విక్రమార్కుఁ డుజ్జయిని రాజధానిగా రాజ్య మేలెను గావునను, మేఘసందేశమున 'వక్రగి పంథా య దపి భవత' ఇ త్యాది శ్లోకమున యఁకుండు చుట్టు త్రోవ యయినను మేఘు నుజ్జయినికిఁ బొమ్మని చెప్పి యధిక ముగా నుజ్జయినీ వర్ణనము పది పండ్రెండు శ్లోకములలోఁ జేయుటచే నే గాళిదాసుఁ డుజ్జయినీ వాస్తవ్యుఁ డని పలువురు తలంచుచున్నారు. ఇది సంగతము గా వచ్చును. కాని యీక్రింది సాధనములఁ బట్టి యాతఁడు గోదావరి తీరము వాఁ డనియు గుర్తింప నగుచున్నాఁడు. కాళిదాసు వైదర్భీరీతికిఁ బ్రవర్తకుఁ డని యాలంకారికు లనిరి

శ్లో. సిక్తా మధు ద్రవే శేవ యస్య నిర్వివళా గిరః
తే నేదం వర్ష వైదర్భం కాళిదాసేన శోధితమ్.

దండి—అపంతి సుందరీ కథ.

సరస్వ తీవ కాణ్ణాటి విజయాంకా జయత్యసౌ
యా వైదర్భ గిరాం వాసః కాళిదాసా దనంతరమ్.

వైదర్భి గౌడీశ్యాది రీతులు తొలుతఁ దత్త ద్వేశ
వాస్తవ్యులగు కవుల రచనముల ననుసరించి యేర్పడిన
రయి యుండు ననుట సంగతము. వైదర్భి రీతికిఁ గాళి
వాసు జనకుఁ డగుటచే నాతఁడు తద్వేశ జనితుఁ డగు
ననుట సముచిత మగును. విదర్భ దేశ మిప్పుడు నైజాం
రాష్ట్రమున 'బెదర్' అను పేర నున్నది. అది గోదావరి
ప్రాంత దేశమే. మఱియు "నేతుబంధ కారుఁడు ప్రవర
నేనుఁడు కుంతల దేశాధీశ్వరుఁ డగుటచేతను, విక్ర
మార్కుఁడు కాళిదాసుని రాయబారిని గాఁ బంపినది
ప్రవరనే నాదు లగు వాకాటక రాజుల దగ్గఱ కయి
యుండఁ దగుటచేతను, నా కుంతల దేశము సరిగా నేఱి
నైజాం రాష్ట్రమే యగుటచేతను, ఉద్యోగ వశమున
చుజ్జయినిలో విక్రమార్కు నొద్ద నున్న కాళిదాసు
స్వదేశ మగు కుంతల దేశమునకు రాయబారిగాఁ బోవుట
సంగత మగుటచేతను, మఱియు మేఘ సందేశమున
యత్నుఁడు ప్రవసించిన ప్రదేశము 'రామగిరి' యని
యుండుటచేతను, రామగిరి గోదావరి తీరమున భద్రాద్రి
ప్రాంతమున నున్నదే యని దేశ చరిత్రజ్ఞులు ప్రాజ్ఞులు
పలువురు ప్రఖ్యాతపఱుచుటచేతను, యత్నునికి రామగిరి

మొయలు మెఱుగులు

ప్రవాస కల్పనము కాళిదాసు తనకుఁ బరిచిత దేశ మగుటఁ బట్టి కావించినది కాఁదగి యుండుటచేతను, యక్షాపదేశమునఁ గాళిదాసు తన విప్రయోగ వ్యధనే వర్ణించుకొనెనని పలువురు ప్రాజ్ఞులు భావించుచుండుట విశ్వాస్య మనఁదగి యుండుటచేతను, నాతఁడు విదర్భ దేశ జనితుఁ డని తలంచుట గూడ యుక్తిసహమే యగును.¹ కాళిదాసు గోదావరి తీరపు విదర్భదేశమున జనించి మహా కవియై వైదర్భీరీతి నిర్దాత యై యుజ్జయినిలో విక్రమార్కునాస్థానమునఁ జేరి యక్కడి కవి రత్నముఖిలోఁ దరళమై వెలసి యుండ వచ్చును.

మే ఘ స ం దేశ ము.

సంస్కృత వాఙ్మయమున మేఘ సందేశమున కసాధారణ గౌరవము గలదు. స్వరూపమునఁ జిన్నదయ్యును

1 రామగిరి చిత్రకూటములు గోదావరి తీరమున భద్రాద్రి ప్రాంతముల చున్నవే యని నలువ దేడ్లకుఁ బూర్వము శ్రీ కె. వి. లక్ష్మణ రావుగారు తిలక మహాశయుని 'కేశరి' పత్రికలో వాదము నలిపి నిరూపించిరి. ఆంధ్ర సాహిత్యపరిషత్త్రజతోత్సవ సంచికలోఁ బైయర్థమే శ్రీ సాగి వేంకట నరసింహముగారి 'రామ గి ర్యాశ్రమేఘ' అను వ్యాసమున మరల నిరూపింపఁ బడినది.

గావ్యగుణములఁ బట్టి యిది యుత్తమ కావ్య మనఁ దగి
 యిది. కవి కుల గురుని తక్కిన కావ్యముల కంటె నిందు వ్యం
 గార్థ వైభవ మధికముగాఁ బొందుపడి యున్నది.
 ఇందలు కాళిదాసు తన విప్రయోగ వ్యథనే యేత
 క్కావ్యరూపమున వెల్లార్చుకొనె నందు రని యింతకు
 ముందే వాకొంటిని. అందలి ¹ శ్లోకములఁ బరిశీలింతు
 మీని యది యట్లే కాఁబోలు నని తోచును. యక్షుని
 విరహ కాతరత, యక్షి సౌశీల్యము, నిందుఁ జక్కఁగాఁ
 బ్రదర్శింపఁ బడినవి. మేఘ మార్గమున నదీ నగ రాది వర్ణ
 నము, అలకా వర్ణనము, యక్ష నిలయ వర్ణనము, యక్షి
 స్వరూపాది వర్ణనము, సందేశ రీతి, యిం దసామాన్య
 వితాచాతురీ ధురీణములు గా నున్నవి వర్షర్తు రామణీ
 మక మిందు వాల్మీకి వర్షర్తు వర్ణనమును దలఁపించుచు
 మనోజ్ఞముగా నున్నది. రసిక దంపతి వియోగ వ్యథా
 మాత్ర కథా ఘటిత మై సార్వదేశికము సార్వకాలికము
 గగు తీరున స్వారస్యము వెల్లార్చుచుండుటచే నీకావ్యము
 ప్రపంచ వాఙ్మయముననే ప్రఖ్యాతి కెక్కినది. సంస్కృత
 మున దీనికి నూఁటింటిదాఁక ననుకరణములు, నిరుపదింటి

1 పూర్వమేఘమున 16, 25, 26, 29, 38, 39, 45; ఉత్తర
 మేఘమున, 4, 22 శ్లోకములు చూడుడు.

మొయిలు మెఱుగులు

సహాసదూ రాన్వయాది క్లేశములు తొలగఁ ద్రోసి
కొని వెలసినది. మఱియు నిది యల్లనల్లన విరియుచు
పల్పులు గొల్పుచు నమృత బిందు లొలుకునలరు రేకులఁ
బోలె సులలితము లై జిలుజిలు మనఁ జలువలఁ జల్లుచుఁ
జవులఁ జిందుచు విందులు గొలుపుచు నున్న పలుకుల
పొలుపుతో మురిపపుటొయ్యారపుటూపుఁ దోపించు
శయ్యతో దేసి తెలుగు తీరునఁ గడఁదియ్య మయిన
పాట సౌరుతో నిడ నిట్లు తెల్పఁగించు టన్యుల కసాధ్య
మనఁ దగిన ట్లున్నది. పాతక హృదయముల నీ రచన వల
వైచి తీవచినట్లు వశము గావించుకొను చున్నది. సం
స్కృత రచనలఁ గల వ్యంగ్య వైభవ మెల్ల నిందు మిక్కిలి
చక్కఁగాఁ జవిగొనఁ దగి నట్లు సంరక్షిత మయినది. ఇం
తకు ముం దాంధ్ర కవీశ్వరు లనేకులు బహుసమర్థులే

యని సందేహించితిని. ఆసంస్కృత పదముల కంతకంటెఁ జక్కనిపద
మింకొక్కటి తెలుగునఁ గానరాలేదు. ఇట్టి శృంగార సందేశమునే
క్రీ.నాథుఁడు 'రాయ బార' మని పేర్కొనెను.

చూ. శృంగార వైషధము, ఆ. 4 ప. 95.

'ఉత్తాదులు సంఘటింపఁగ సమర్థులె యెందును రాయబార
ముల్.'

తెలిగించినను నా యన్నింటికంటె నీ మొయిలు రాయ
బారము గుణోత్కర్షము గల దనుట నిర్వివాదవిష
యము. అందఱు తెల్లునేతలు నిందుకు లోఁగిపోవుటకుఁ
బ్రస్తుత కవికిఁ దెలుఁగుఁ బలుకుఁ బొలఁతని నాలుకపై వలసి
నట్లెల్ల నాట్యమాడింపఁగల మెలపును, దెలుఁగు నాట
నేఁట విలసిల్లుచున్న దేశి రచనా పరిణామముఁ జక్కఁ
దిలకించి దిద్ది తీర్పఁగల నేర్పును, అసాధారణ మగు
రసార్ద్ర హృదయతయుఁ బ్రధాన కారణములు.

దేశి రచన.

తెల్లు బాసకు దేశి యగు ఛందో రచన నన్న యా
దుల నాట నుండియు నంతగాఁ బ్రాముఖ్యముఁ బడయ
దయ్యెను. ఈనడుమనే యది పరిపాక్షణముఁ బడయ
సాగినది. ఈవిషయ మెల్లఁ బ్రపంచించుట కిది చోటు
గాదు. శ్రీ ప్రసాద రావుగారు మందాక్రాంతావృత్తము
లలో నున్న సంస్కృత గ్రంథమును దెలుఁగున దానికిఁ
జేరికగాఁ జెప్పఁదగిన దేశి ఛందో భేదములతోఁ దెలి
గించిరి. అవి సీస, ద్విపద, తరువోజ, రగడ, రచనల కంది
పొంది యున్నవి మూలము ప్రతిపద చమత్కార భరిత

మొయిలు మెఱుగులు

మయిన కాళిదాసు కృతి యగుట, పరివర్తనము రససిద్ధుని రచన మగుట, ఛందము దేసి యగుట, యీ తెలుగు కృతి కింత పొలుపు గూర్చినవి.

సీస పద్య ప్రథమ దశ సమాన గతితో నైదు మాత్రల గణములు గలిగి, మందాక్రాంతాఛాయ గల పద్యముగాను, సీస చ్ఛాయ గల పద్యముగాను, ఖండగతి-ర్ఘంపె-చాపు-తాళములలోఁ బదములుగాను, అధ్యాత్మ రామాయణకీర్తనము, గజేంద్ర మోక్ష కీర్తనము (రాజేంద్ర విను సుధా రాశిఁ ద్రి-కూటాద్రి-ఇత్యాదికము)ల మట్టునను, హృదయముగాఁ జదువఁ దగి యున్నది.

ఛంద మిందు మాత్రాగణ ఘటితము గాన గురుల ఘ్విక్షర పరివర్తనానుకూల్యము, యతి ప్రాసాన్యతర సంధాన సౌకర్యము, అలల వంటి పెద్ద పెద్ద చరణముల యూపుటోయ్యారము, సమకూరి కవికిఁ బరివర్తనమున పైర్వర విహార సౌఖ్యము నొసఁగినవి రచనము లిట్టివి మన తెలుఁగునఁ బ్రాతః కాలపు యక్ష గానములలోఁ గాన నగును. కందుకూరి రుద్ర కవి రచించిన సుగ్రీవ విజయమునఁ బదముల నిందుకుఁ దార్కాణగాఁ జూడఁదగును.

కాని నానిలోని దేశి రచన లీ కృతిలోని రచనల వలె నిగ్గులు దేరినవి గావు.

ఇ ది య త్త గా న మే

యతులు (జిక్కులు) కథా పాత్ర వేషములు గొని నృత్య గేయాత్మకముగాఁ బ్రదర్శించు దృశ్య రచనమునకు యత్త గాన మని పేరు. తొలుత నవి శ్రీ శై లాహోబల పర్వ తాదు లందుఁ బ్రదర్శితము లగు చుండెడివి. ఇదియు నేక పాత్ర ప్రయోజ్యము, దృశ్య రూపకమే ఇదియు నృత్య గానాభినయాచుగుణ మగు రచనా చమత్కృతి గలది యే. ఇందు యతుఁడే కథా నాయకుఁ డగుట మఱియు విశేషము. ప్రధాన గ్రంథ మెల్ల గేయాత్మకముగా చున్నచు గ్రంథ కర్త కడు నేర్పుతో మూల మందలి గ్రంథారంభ శ్లోకముల నైదింటిని చూళిక గాను, నాయకుని స్వగత సంభాషణము గాను బరివర్తించుటచేతను గ్రంథాంతమునఁ గూడ సంస్కృతమున వొరకు చున్న ప్రక్షిప్త శ్లోకములకు సరస సంగతి గల్గు నట్లు మంగళాంతత యేర్పడు నట్లుచు, కథా చమత్కృతిని గల్పించుటచేతను వర్ణనై కాత్మక మయిన కాళిదాసుని

మొయిలు మెఱుగులు

మేఘ సందేశమున కీ మొయిలు రాయబారమున గా
నాభినయ చమత్కార సమంచిత మయిన దృశ్య రూపకత
సమకూడినది.

మ కు ట ము లు

గ్రంథ కర్త తన గేయ రూప పరివర్తనములకుఁ
బెక్కించికీ మకుటములఁ గూర్చెను. అవి కొన్ని సరిగా
మూలమునకుఁ బరివర్తనములు కొన్ని మూలానుగుణము
లగు కల్పనా విశేషములు. పూర్వార్థమున కెల్ల నన్విత
మగు మకుటము (పల్లవి) చాలఁ జమత్కృతి గలది.

“క్రొవ్వులు పగలాడి కూర్చి సంగడికాడ !

క్రొవ్వులు తేడ ! గయికొమ్మ నావిన్న పము;

నెమ్మి.....

..... సారస్వము గలాడ!”

పలుకు పొంక (సౌశబ్దము) మిందుఁ గులుకు
లాడు చున్నది. కాళిదాసుని వ్యంగ్య గౌరవ మిందు
గడలుకొన్నది. క్రొవ్వులు పగలాడికిం గూర్చి సంగడికాడ
వయి కూడి వినోదించు చుంటివి గాన నీవే నా నెయ్యి
రాలి యెడఁబాటువగవును గుఱుతింపఁ గల్గుదువు జీవన

మిచ్చి సర్వ లోకమును దేల్చు సారస్యము నీ కున్నది. కావున నా విన్నప మాలింపను బాలింపను గల్గుదువు. అని యిందు ధ్వని ఇట్టి ధ్వని చమత్కృతి కాళిదాసుని కృతిలోఁ బిక్కటిల్లి యున్నది.

శ్రీ వేంకటరాయ శాస్త్రులవారు తమ యాంధ్ర వ్యాఖ్యానమునఁ బద ప్రయోజన మను పేర నిట్టి వ్యంగ్య చమత్కృతులఁ జాల వివరించి యున్నారు. శ్రీ ప్రసాద రావుగా రా వ్యంగ్య గాఢముల కెందును భంగము గల్గని యట్లు, అంతే కాక పరిపాక్షణము గల్గు నట్లు, తమ తెలుగు సేత వెలయించిరి. అట్టి పట్టు లనేకములు వివరించి తెలుఁ దగినవే యయినను విస్తర భీతిని విడుచుచున్నాను. పూర్వ మేఘమునఁ దొలి మైదు శ్లోకములుం బోచు గడమ యెల్ల నలకా మార్గ వర్ణనాత్మకములే కాన యన్ని పాటలకు నిదియే పల్లవి మై యుల్లాసము గొల్పుచున్నది పాట పాటకును నీ పల్లవి యచుగత మై యాశ్లోకార్థము మేఘునిఁ గూర్చి యక్షోక్తి యగుటకు స్పరింపఁ జేయు చున్నది ఉత్తరార్థమున—“కలిమిచెలి కాపురము మా యలకా పురము.....” ఇత్యాదికము కలికిల్పితము. అలకా పుర వర్ణనాత్మకము లగుచుండ్రెందు శ్లోకములకు

మొయిలు మెఱుగులు

నీ మకుటము పనుపడి యున్నది. యక్షుడు తన యింటి పట్టు నానవాళ్లు చెప్పు శ్లోకము లేడు నాకు మేఘ సందేశమునఁ గడు వేడుక గూర్చుచుండును. తెలుఁగునేతలలిత లలితముగా నున్నను నీశ్లోకములు గూడ దేశిగేయ రూపముగానే యుండఁ దగిన వనుకొనుచున్నాను. యక్షీ స్వరూప వర్ణ నాత్మకము లగు రెండు పద్యములును శ్రీనాథుని సూర్య శతక శ్లో కాంధ్రీకరణములఁ దలపించుచు మనోజ్ఞములు గా నున్నవి.¹ వీని తెలుఁగునేతలతిరు కవి శేఖర శ్రీ వడ్డాది సుబ్బారాయ కవి కృ త్యుపజ్ఞమై శ్రీ పిచ్చయ శాస్త్రి రచనమునఁ దెలుఁగుఁ బొలుపున విరివిసెంది, విందుగొల్పి యిందు గేయతం బడసి కడుం గడు విందు గూర్చుచున్నది.

యక్షుని సందేశము శ్రోత్ర పేయ మైన దని “సందేశం మే.....శ్రోష్యసి శ్రోత్ర పేయమ్” పూ. మే. శ్లో. 13 న. య యోక్తి రూపమునఁ గాళిదాసు చెప్పెను.

1 చూ. శాత శ్వామాలతాయాః పరశు రివ ... సూర్య శతకము చిఱుసానఁ బట్టించి చికిలి సేయించిన గండ్ర గొడ్డలి.....

(కాశీ ఖండము.)

ఉత్తరమేఘమున నా సందేశము 10 శ్లోకములలో
 సున్నది. అందు “శ్యామాస్వంగం...” అను శ్లోకము
 మొదలు 6 శ్లోకములలో యక్షుని విరహావస్థయు, “న
 త్వత్కానం” అను శ్లోకము మొదలు 4 శ్లోకములలో
 నిరాశచే బ్రాణములు గోల్పో వల దని యక్షి
 నోదార్పుటయు, గలవు మొదటి 6 శ్లోకములకు “జీవి
 తేశ్వరి! నిన్ను బాచియు.....వినగదే” అను మకుట
 మును, గడమ 4 శ్లోకములకు, “తెగువ నేయకు మాస
 తెగఁ గోసికొని.....మన్నింపుమా” అను మకుట
 మును విషయానుగుణముగా సందర్భోచితముగా
 7 మాత్రలును 5 మాత్రలును గల గణముల గీతికలలో
 శ్రీప్రసాదరావుగారు కల్పించిరి. ఆ సందేశ మందలి ‘శ్రోత్ర
 షేయ’ త శ్రీప్రసాదరావుగారి తెలుగునేతలో మా
 లాధిక మై మురిపించుచున్నది.

ఇది ప్రయోగార్థము.

రస భావ మయ మయిన కథార్థము, అభినయ
 నాట్య గా నానుకూల్యముతో నంద చందము లొదవిన
 పద బంధమును గల యీగేయ రూపకము రసిక విద్వ

మొయిలు మెఱుగులు

తామూజిక సమక్షమునఁ బ్రయోగమును బడయఁ దగి
యున్నది సామాన్య జనులు సామాజిక లగుచో దీని
ప్రయోగ సౌభాగ్యము ననుభవింపఁ జాలరు.

కృత్యాది రచనలు.

శ్రీ సూర్య ప్రసాదరావుగారు రచించిన పద్య
ములు 'పెంపుడు బిడ్డ' యన్నవి సుమనో మనోజ్ఞములు.
1, 4, 5, 13, 17, పద్యములు చదువుటలో నా తలఁపులు
పులకరించినవి శ్రీ సాహిత్య సమ్రాజులు శ్రీ శ్రీ శ్రీ
విక్రమ దేవ వర్మ మహారాజులుంగారి దత్త పుత్రికా
కళ్యాణ పద్యములు కవితా రచన మయ్యుఁ గవి కల్పన
గాక నిక్కపుఁ బల్కుఁ జక్కందనముతో నిగ్గులుదేరి
యున్నవి కాళిదా సాశ్రమ మగు విక్రమ నామమునకు
నాంధ్ర కాళిదా సాశ్రయ మగు విక్రమ నామమునకు
నైక్యమును, గృతి కన్యను బెంచుకొని రా మార్పణము
గావించుటలో విక్రమ భూపునకు జనక సమానతయు
నందముగాఁ బొందుపడినవి వీనియన్వర్థతలో నేదో
యాచితి యనభివ్యక్త మై స్ఫురించు చున్నట్లున్నది శ్రీ
సూర్యప్రసాదరావుగారి తండ్రిగారు శ్రీ తమ్మయరాట్క

వీంద్రులు శ్రీ ముక్కవిల్లి సాంబయ శాస్త్రి గారను విద్వత్కవివర్యుల నాస్థాన కవిని గాఁ గొని పోషించిరి. ఇట్లు విద్వత్పోషకతను బడసి భూనేత యై వెలయు శ్రీ ప్రసాదరావుగారిని గౌర వాస్థాన కవినిగాఁ బరిగ్రహించుటచే శ్రీ విక్రమ దేవ వర్మ మహారాజులుంగారికి సాహిత్య సమ్రాడ్భిరుదము సార్థక మయినది.

నేటి యాంధ్ర కవీశ్వరులలో నుత్తమోత్తముల నేటి వ్రేళ్లపై లెక్కింపఁ బూనుచో శ్రీ సూర్య ప్రసాద రాయ కవి గారందుఁ గుడి చేతి వ్రేళ్ల లెక్కలోనే కుదుర్కొనఁ గలరు. నిస్సామాన్యముగాఁ గాళదాస కృతులఁ దెలిగించుటచే వా 'రాంధ్రకాళిదా' సహ బరగిరి. ఈ బిరుదము 'అభినవహంసి,' 'అంధ్రవాల్మీకి' ఇత్యాది బిరుదములఁ బోలిన వగుటలో స్వారస్యము లేదు. సంస్కృత వాఙ్మయమున వాల్మీకి, కాళిదాసు దివ్య కావ్యముల రచించి పే రెవలసిరి. సంస్కృత వాఙ్మయమున వారి కెట్టి స్థానము గలదో యజ్ఞి స్థానము నాంధ్ర వాఙ్మయమున నాక్రమించిన వారికే న్యాయ్యముగా నా బిరుదములు చెల్లఁదగినవి శ్రీ ప్రసాదరావుగారు స్వయముగా నపూర్వకల్ప

మొయిలు మెఱుగులు

నలతో నట్టి కృతుల రచింపను, గాళిదాసు నంత గౌరవము గడింపను నర్హులే యగుదు రని నా నమ్మకము. ఇఁకఁ బై పరివర్తనములతోపాటు స్వతంత్ర కృతులను గూడఁ గూర్చి సరియయిన తీరున నాంధ్ర కాళిదాస బిరుదమును శ్రీ ప్రసాదరావుగారు, అత్యంత మన్ననలపలుచుకొనఁగలరు గాక !

శ్రీ మహారాజులుంగారి యాస్థాన మం మంత్రకుముందు శ్రీ సెట్టి లక్ష్మీ నరసింహము కవి రత్నముగా నుండెను. ఆయన లేని కొఱత మాయు నట్లు శ్రీ ప్రసాదరావుగారు మరల దొరకుట శ్రీ మహారాజులుంగారి యదృష్ట విశేషమే. శ్రీ విక్రమ ప్రభులు మఱియు నెనమండ్రఁ గవి రత్నముల నాస్థానిలోఁ జేర్చుకొనఁ గలరు గాక !

సరస సత్కవితా విశారదుఁడు సూర్య ప్రసాద రాణ్ణి పూర్వ జనికృతామిత పుణ్య పరిపాకమునఁ గాంచె బహు కావ్య కన్యకల సుమచి రాలంకార సుందర తరాకార పరణీయ గుణ వృత్తి వాక్చమత్కృతి మతుల

వార లెల్లను భాగ్య వతులే, యయిన నేమి
మురిపంబు పరువంబు ముద్దు ముచ్చటలు నిం
పును సొంపు నధిక మోమొయిలుగన్నియ ! నీకె.

ప్రాత కాలపు వేష భాష లిప్పటి కావ్య
బాలికల్ మెచ్చ రని పరికించి నీ తండ్రి
స్వాతంత్ర్యమును దొంటి సంప్రదాయముఁ జక్క
సమకూర్చి పద పద్య సంగీత నాట్య రస
చాతురుల్ నేర్పి నిను జనముద్దుగాఁ బెంచె
సభలలో నీ యాట పౌరు పాటల తీరు
ఖ్యాతి కెక్కించె విక్రమ భూపు మెచ్చించె
ప్రీతి నాయన కిచ్చెఁ బెంపకపు బిడ్డగా;

పరమ పురుషునకు రఘుపతికి ని న్నర్పించి
తరియించినారు నీ తండ్రి పెంపుడు తండ్రి
చిర కాల మఖి లాంధ్ర సీమ నలరించుచును
జెలఁగుమా సుకృతి! యాశీర్వాచన మిది నీకు

పెంపుడు బిడ్డ

1

క మ్రానేక కళా రసజ్ఞ ! బుధ లో
క స్తోత్ర పాత్రా ! కవీం
ద్రామ డ్వాజ వనీ వసంత ! బహు భా
షారాధన ప్రక్రియా
నమ్ర స్వాంత ! మనోజ్ఞ కావ్య రచనా
నంద స్తతీ ! సాహితీ
సమ్రాట్సద్భిరు దాంక ! విక్రమ మహీ
శా ! నీకు దీర్ఘాయు వౌ.

2

నీ ధర్మ పాలనా నిరతి వెల్లడి నేయుఁ
బూజ్య యశా జయపురీ రాజ్య లక్ష్మీ
నీ మ హాదార్య చర్య మహాత్త్వముఁ జాటు
నతు లాంధ్ర విశ్వ క శాలయమ్ము
నీ విశ్వ విసుత భాషా వైదుషిం దెల్పు
మహిత సాహిత్య సమ్రాట్టు బిరుదు
నీ దయా సత్య శౌ చాదులం బ్రకటించు
రాజర్షి సత్ప దార్హ ప్రవృత్తి

2

బహుశః ధవళీయ సుగుణ గుణవల వెంపు
నిందు జాబీల్లే వండు వెన్నెలల చప్పు
నీ లగత్కిర్తి సతీయ వర్ణింక నేర్పు
విబుధ సుతి పాత్ర ! విక్ర మోర్వీ కళత్ర !

3

దేవి భాగవతమ్ముఁ దెలింగించి స్థిర యశ
స్తరుఁడైన కవి లోక చక్రరత్న
దీనార్థి కవి బుధాధీనాథుఁడై లోక
విఖ్యాతఁ గన్నుట్టి విశ్వదాత
పరమ భాగవతుఁడౌ ప్రహ్లాదునకు సాటి
యగు విష్ణు భక్త లోకాగ్ర గామి
ఘన తత్త్వ విదుఁడైన జనక రాజుర్షికిం
బ్రతి యశం దగు మహా రాజ యోగి
పౌరుష జ్ఞాన కీర్తులం బరంగు మేటి
యైన నాతంప్రికిని దమ్మయ ప్రభునకు
సఖిల కళ్యాణ గుణ రాశి వైన నీవు
బాల్య మిత్రుండ వగుట మా భాగ్య మధిప !

4

పదియును నాల్గు మాసముల
 ప్రాయమునం బితఁ బాయు దుర్దశా
 స్పదునకు నాకు ని న్ననెడు
 పట్టిన భూవర ! తండ్రి గన్నచో
 నొదవెడు భక్తియుం జనవు
 నూట గొల్పి తనంతఁ బొంగు నా
 హృదయమ సాక్షి సూర్య పిత
 యే పిత నెచ్చెలి యన్న సూక్తి కిన్

5

తనవలె బుత్తుడు సుకవి
 తా చణుఁ డై నపు డెంత ప్రీతి గ
 ల్గునొ కవియైన తండ్రి కిది
 గో ! యది నీమొగ మందుఁ దోచెడున్
 జనక సమాన ! యట్టి పితృ
 సమృద సంపద నాకుఁ జూపి నన్
 దనిపితి గాన నీవు పితృ
 డై వమ వంచు నమస్కరించెదన్.

6

అశమూలం ఒకంపు త్తవత్సలతన
 స్వస్థిం గూఢాక్షింశుం సే
 అశమూ నాదృపికిం గృతజ్ఞతను దే
 ల్పం గోరి నే నియ్యెదక
 భరూ కాదుక గాంగ వరా వెయియంగ
 శ్యక సీకు నర్పింతు ని
 పెనుగం బెంపుకు విక్షగా మనుమరా
 వీ బాల వైతొంగచే.

7

సకల లోకము మెచ్చు సరసతా గరిమచే
 గవి కు లామోద సుకలన చేత
 సరసులకును నింపు సమకూర్పు పెంపుచే
 విష్ణు పదాధీన వృత్తి చేత
 మెలుగు లీనెడు మేలి మెలకువల్ కలిమిచే
 దావ మార్చెడు చల్లదనము చేత
 మిన్నందు విపుల భావౌన్నత్య యుక్తిచే
 సుకృతి గీ తామృత ప్రకృతిచేత

పెంపుడు బిడ్డ

నిన్నె పోలిన దీమొయిల్ కన్నె మిన్న
గొనములం బట్టి యిది నీకుఁ గూతు రనుట
కన్నిటం దగి యున్న దట్లగుటఁ జేసి
కూతురుగ దీనిఁ గొని పెంచుకొఁ గ దయ్య !

8

పువ్వుఁ దేనె సోన లై చెవుల పండువు నేయు
కలికి పల్కుల ముద్దు లొలుక నేర్పుఁ
బద్దెమ్మలోఁ బాట పాటలోఁ బద్దెమ్మఁ
గూడి రా హాయిగాఁ బాడ నేర్పు
నరఁటి పం డొలిచి తా నఱచేత నిడు రీతి
భా వార్థములఁ దేటపఱుప నేర్పు
గా నాభినయ నాట్య కవితా కళలఁ గూర్చి
యరు దార నాటకా లాడ నేర్పు
సర్వ గతుల నీకును సంతసమ్ముఁ గూర్పుఁ
గాలిదాస సత్కవి మేఘ కావ్య కల్ప
పుష్ప సౌరభ లహరికా మూర్తి యైన
మా మొయిలుఁ గబ్బపుం గన్నె భూమిపేంద్ర !

9

పితృ సఖుడ వైన నీకు సంప్రీతి నించు
నంచు నిక్కావ్య కన్య నర్పించి నాడ
ననుగు బిడ్డచు దీని రామునకు దక్క
నన్య దైవతములకు నీయకుము తండ్రి!

10

మాకబ్బపుర గన్నియలు త్రి
లోకై కారాధ్య భక్త లోక ప్రియు నీ
తా కాంతు నమజ్జనతా
శ్రీకరుని దక్క నొరుల జేకొనరు సుమీ.

11

హృదయ గర్భము నుండి యుదయింపకయ మున్న
శ్రీరామ విభు నే వరించు వ్రతము
నకలంక విమల తారక మంత్ర రాజమ్మ
ననుపదమ్మ జపించు నట్టి దీక్ష
సకల లోకాత్ము డీశ్వరు డన్న దృఢ బుద్ధి
లోకమ్మ సేవించు లోలతయును

పెంపుడు బిడ్డ

బతిత్తు లోకమున కవ్యయ మహానం దాను
సంధాన మిడు శక్తి సంపద యును
నపున రావృత్తి పద సుఖావాప్తి నాత్మ
విభునిచే దమ తండ్రి కిప్పించు నెనరు
గలిగి యుందురు మత్కావ్య కన్య లెల్లఁ
గాన నిక్కన్నె జానకీ జాని కిమ్ము.

12

జన్నపున్నేల నాగటి చాలు గన్న
కన్నె సీతఁ బెంపుడు బిడ్డగా గ్రహించు
జనకు రీతి మా మొయిలుఁ గన్నెను గ్రహించి
ప్రీతి శ్రీరామ విభున కర్పింపు మధిప !

13

మాక్తికమున్ సువర్ణ మయ
మండన యుక్తముఁ జేయు రీతి'స
దృక్తి ధనంబ కట్నముగఁ
ద ద్రఘు రామునకున్ శుభార్థ వా
గ్రక్తి ఘటించు నివ్వెయిలుఁ
గన్నియ నర్పణ నేసి తత్కృపన్

ముక్తి సతీ స్వయంగ్రహణ

మోద సు ధాంబుధిఁ దేలవే నృపా !

14

అన్యుల్ సత్కవు లెందఱో స్వకృతి క

న్యా దానముల్ నేసి త్వ

న్దాన్యారాధన ధన్యు లై మనిరి స

మృగ్భక్తి శ్రీ భర్తకు

గన్యా దానము నేయఁ దగ్గ కృతి క

న్యక నీ సుతం జేసి తా

ధన్యుం డౌ టిది నాకు నొక్కనికె కా

దా చెల్లె రాజోత్తమా !

15

కూతు కొడుకును గొడుకుగాఁ గొని యశేష

వితత జయపురీ రాజ్య మిచ్చితివి దేవ !

కొడుకు కూతుఁ గూతురుగాఁగఁ గొంటి విపుడు

దీని కే మీయఁ గల వీవె దీవనలను.

పెంపుడు బిడ్డ

16

అతుల సౌభాగ్య రేఖ యై యలరు నీదు
ననుఁగు బిడ్డ సువర్ణ రే ఖాంబ వోలె
ముద్దుఁ బెంపుడు బిడ్డ యిమ్మెయిలుఁగన్నె
గూడ నీ కూరిమిని జూఱగొనును గాక !

17

విక్రమ ప్రభు పోషణ వెలసె నాఁడు
కాళిదాసుని యమ్మేఘ కావ్య కన్య
విక్రమ ప్రభు కూతురై వెలసె నేఁడు
బలీర ! మాచిన్ని మొయిలుఁగబ్బంపుఁగన్నె.

ఇట్లు,

భవ ద్విధేయుఁడు,

జయపురము, } త్రిపురాన వేంకట సూర్య ప్రసాదరావు,
ప్రమాధి సం|| } దంతహుండా మాల్కుదారు,
విజయదశమి. } సిద్ధాంతము.

శ్రీ

రామచంద్రపరబ్రహ్మణే నమః

గురుభ్యో నమః

దత్తకృతిపుత్రికా నమర్పణము

1

శ్రీరామ ! సూర్య వంశ
క్షీ రాంబుధి పూర్ణ సోమ ! శ్రిత జన రక్షా
పారీణకృపారామా !
తా రాచల నిలయ జపిత తారకనామా !

2

చిన్నారి మొయిలు గబ్బిపూ
గన్నియ నీ కర్పణమ్మ గావించుటకు
మున్నుగ నా యొసరించెడి
విన్నపముం జిత్తగింప వే రఘురామా !

3

మత్స్యుం డైన తమ్మయ రాట్కవీంద్రుని
పుత్రరూపం బైన పుణ్య ఫలము
సకల భారత మహీ సార్వ భామ కుమార
కరదత్త బహుమతుల్ గనిన సుకృతి

దత్తకృతి పుత్రికా సమర్పణము

జాలు కొడుకయ్యెఁ బో మా ప్రసాదరాయఁ
డంచు లోలో మహానంద మంది నాఁడ.

9

మెచ్చును నచ్చెరువుం గొని
ముచ్చట పడు నాకుఁ దనదు మొయిలు సుత నతం
డిచ్చెం బెంపుడు బిడ్డగ
నిచ్చిటుతం గొ వ్వుటంచు నెంతయుఁ బ్రీతిన్.

10

ఇచ్చి రామవిభు వరించుట మా కావ్య
కన్యకలకు వ్రతము గాన దీని
నల రఘూద్వహునకె యర్పింపఁ దగు నంచు
నతఁడు నెప్పి నాకు నప్పగించె

11

తన పితకుఁ సఖుండ నని
తా ననుఁ దండ్రిగ నెంచు నాతఁ డే
నును సుత నిర్విశేషత ము
నోగతి నాతని గారవింతు మా

దత్త కృతి పుత్తికా సమర్పణము

వినుత పితృ క్ర మాగత ప
విత్ర చింతన భూరి సోహృదం
బనుపధియై విశుద్ధతర
మై తర మై కర ముల్లసిల్లెడున్.

12

తనదు తండ్రికిని నాకును గల్గు చిననాటి
చెలికార మిందు నూల్కొలుపు తలఁపొ
తండ్రి నెచ్చెలి నొటఁ దనకు నాయెడఁ దోచు
భక్తి భావముఁ దేట పఱుచు తలఁపొ
తనయందు నా కున్న తనయ వత్సలతకున్
నెన రిక్రియం జూపుకొనెడు తలఁపొ
కృతి దాన సుకృత సంగతి గూర్ప స్వకృతి నా
చేత నీ కర్పింప జేయు తలఁపొ
తెలుపు నిది యకార! యని మెచ్చి దీని నాదు
కూర్తి పెంపుడు బిడ్డగాఁ గొనుచు నీకు
ముద్దు లొలికెడు నీ చిన్ని మొయిలుఁ గన్నె
నర్పణము చేసితి గ్రహింపు మయ్య! రామ!

దత్త కృతి పుత్రికా సమర్పణము

13

రామగిరిని జక్కు రాయబారము వాడె
రామ భక్తు సరస రసన నాడె
రామ! నిన్నుఁ గూడె మా మొయిల్ కన్నె యా
ధరణి కన్య వోలె ధన్య గాదె!

14

కాళిదాసుని య మ్రేఘ కావ్య కన్య
యమర భాషకుఁ దొడపుగా నలరి నట్లు
మా మొయిలుఁ గన్నె నీ కృపా మహిమ వలన
నాంధ్ర భాషా విభూష యై యలరుఁ గాత.

జయపురము,
౨౨-౧౦-౩౯.

}

ఇట్లు,
భవద్దాసానుదాసుఁడు,
శ్రీ విక్రమదేవవర్మ.

శ్రీ

రామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః.

గురుభ్యో నమః.

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

1

శ్రీ విష్ణు పాదాబ్జచింతాతపస్సక్తి
నతుల రాజ్యాశ్రమమహర్షి యై వర్తించు
శ్రీ సతీ విభునిభ శ్రీ కృష్ణచంద్ర భూ
పాగ్రణి సంచిత మహా తపగి ఫలమునకు,

ఉత్క-ళాంధోర్విక్సిని సత్కీర్తిచంద్రికల
మిన్నందు ముత్యాల మేలుకట్టు రచించు
శ్రీ వాగుమాతుల్య రేఖాంబికాగర్భ
శుక్తి జనితామూల్య ముక్తా ఫలంబునకు,

తన విభుత్వమున నత్యంత పూజ్యతఁ గాంచి
మహనీయ సర్వ సంపదలతో నలగారు

17

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

జయపుర ప్రాజ్య రాజ్య శ్రీని గుణయుక్తి
రంజించి పాలించు రాజర్షి చంద్రునకు,

ఆమ రేంద్ర విభ వార్హుఁ డగు మహా రా జయ్యు
నాడంబరం బొకిం తైన లే కనిశంబు
సామాన్య సంసారి చందానఁ జరియించు
పరమ సాత్త్విక భావ భరి తానుభావునకు,

అగు నన్న తన మాట యయ్యె నంటయ కాఁగ
భా వ్యర్థ భూ తార్థ ఫణితు లొక్కటి నేసి
యాలు నూ త్రొనఁ దా నాడి తప్పని నిత్య
సత్య భాషా హరిశ్చంద్ర రాజేంద్రునకు,

అన్య నృప దుర్లభ మహా వదాన్యత వేర్చి
నాంధ్ర విశ్వ క శాలయమ్ముఁ బ్రోచుచు నాంధ్ర
భారతీ ప్రత్యేక పక్షపాతము సూపు
నాంధ్ర లో కారాధ నాధీన హృదయునకు,

కృతి కర్త యై లసత్కృతి భర్త యై యాంధ్ర
కవితా ప్రియంభావుకత్వమ్ము వహించి

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాఢీవంచనములు

మహిత సాహిత్య సామ్రాజ్య లక్ష్మీ పట్ట
భద్రుఁడై యలరు విద్వత్ప్రభూత్తంసునకు,

భార తోర్వీ సార్వభౌమ ప్రియ కుమార
కర దత్త కనక కంకణ విభూషిత హస్తు
లక్ష్మీ సరస్వతీ లలనా కటాక్ష లీ
లా లసజ్జీవ నోల్లాస ప్రశస్తు స
త్కవితా పతిమ 'నాంధ్ర కాళిదా' సనిపించు
కొన్నట్టి నా కూర్చి కన్న తండ్రిని దనదు
జయపురీ గౌర వాస్థాన కవి గాఁ గొన్న
యభిన వాదిమ విక్ర మార్క భూపాలునకు,

త్రిపురాన కుల చయోధి నిశీధినీ భర్త
విన తార్తిహర్త దేవీ భాగవత కర్త
మత్పితామహుఁడు తమయ రా ట్కవీంద్రుండు
నిజ బాల్య మిత్రముగ నెగడు సన్నిత్రునకు,

తన మిత్ర పుత్రు కృతి తనయ నని వత్సలత
మనుమరాలిని నన్ను మన్నించి మే లెంచి
కడఁక ననుఁ దనదు పెంపుడు బిడ్డగాఁ గొనుచు

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

నా గుణాలంకార నవ మోహ నాంగునకు
నా మనో నాథునకు నా రామచంద్రునకు
నను బత్తి నర్పించి నను ధన్యుఁ గావించి
సుకృతి కన్యా దాన సుకృత సంపత్తి మైఁ
దను ధన్యుఁ గావించుకొని యపూర్వ ఖ్యాతిఁ
గొనిన నా పెంపకపు జనకునకు నాయనుఁగుఁ
దాతకును దాతకును ద్రాతకును నేతకును
బూత చారిత్రున కజాత శత్రునకు స
త్కిర్తి కామునకు సత్కృతి కళారామునకు
సుజన బంధువునకును సుగుణ సింధువునకును
నమర నిభునకును విక్రమ దేవ విభునకును,

వందనాల్ వినయ పూర్వ కృతజ్ఞతా వచో
మందార నవ పుష్ప మాలా మరంద ని
ష్యంద తుండిల రస జ్ఞేందింది రానంద
మందిరాయిత మత్స మభినందనాలు

2

ఆధునిక భోజ రాజైన యా విక్రమో
ర్వీ విభుండు ప్రమాధి విజయ దశమిని దనదు

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

జయపురము కోటలోఁ జలువ రా కిట్టడపుఁ
 గొలుపు కూటము లోన నలు వారఁ గొలుపుండి
 చిన్ని దాహిత్రుఁ డగు శ్రీ రామకృష్ణ దే
 వాత్మ పార్శ్వ నిషణ్ణుఁ డయి టిచ్చవడి చూడ
 నవ రస జ్ఞుఁడు కమల నాథ రాయలు విష్ణుఁ
 గను చూపు గముల నే తన మెప్పులు వెలార్ప
 ధృతి దివాకర మహాంతి మ హాశయుని తఱ్ఱుఁ
 దెలి చెక్కులను ముద్రలు జాలువాఱఁగాఁ
 జెలికాని రావు జీ చిటు నవ్వు తెలి డాలు
 నలుపు మోమున వింత చెలువమ్ము దొలఁకింప
 రసికుఁ డౌ నూతక్కి రామ శేషయ లన
 న్ముఖవికాసము మనో మోదమున్ వెలయింపఁ
 దలిసెట్టి రామరా వెలమి మై మఱి పొంది
 చిత్ర కోవిదుఁ డౌటఁ జిత్ర రూపముఁ దాల్చి
 విభు విలేఖకుఁ డైన విశ్వ నాథము మై ము
 దాశ్చర్య పారవశ్యమ్ము మైఁ బులకింపఁ
 గొలుపు నందలి తక్కుఁ గల తజ్జ జన మెల్ల
 మేలు మే లని కడున్ మెచ్చి యకాదల లూఁప;
 ఆకళా కోవిదుం డాజయపు రీశుండు

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

నా తండ్రి ముఖమునన్ నాపాట లాలించి
క్రొయ్తెటపు వగ లాడి కూర్చి సంగడికాని
రాయబారపు వింత రాకడల కెద మెచ్చి
పరమ సమృద్ధ పూర భరి తాంతరంగుఁ డై
పాత్రి నగు నను దత్త పుత్రిగాఁ గొను నప్పు
డానాఁటి రాజ సభ యందుండి నా పాట
లాలించి నను మెచ్చి యరుసమ్ము గొన్నట్టి
యారాజ వంశజుల కాన్య పోద్యోగులకు
నాస త్కవీంద్రులకు నాపండి తోత్తముల
కాపార జనములకు నాసభ్యులకు నెల్ల

వందనాల్...

3

తన తండ్రి యైన సీతయ గురుని శుశ్రూషఁ
జననాఁడె చిత్ర లేఖన కళం గడిదేటి
ప్రథమ పఠనీయ చిత్ర గ్రంథ కర్త యై
ప్రణుతి కెక్కిన మ హాపజ్ఞా సమేతునకు,

అల యజంతా గు హాదుల మాటువడి యున్న
తత భారతీయ చిత్ర కళా పు రొన్న త్య

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

సౌభాగ్య గరిమంబుఁ జాటి చెప్పెడు 'భార
తీయ చిత్ర కళా' ఖ్య మై యొప్పు పొత్తమ్ము
నా గేశ్వ రార్య నాంధ్ర గ్రంథ మాలకును
వెల లేని రతనంపుఁ గొలికి పూసగఁ జేసి
తెలుఁగు బిడ్డలకు జాతీయ చిత్ర కళాభి
మానముం గొల్పు విజ్ఞాన సంపన్ను నకు,

నీతి బోధకము లై నెగడు హాస్య వ్యంగ్య
కలిత రేఖా చిత్రముల వ్రాసి పె క్కేండ్లు
బహు గతుల 'భారతీ' పత్రికం గై నేసి,
తద్గత వ్యాస చిత్రము లటుంచి కడంకఁ
దన త. రా. బొమ్మలనె మున్ను మున్న వెదకికొం
చుబలాటమునఁ గాంచి యుప్పొంగు పాఠకుల
'కీచిత్ర కోవిదుం డెట్టి డో చూతమా'
యనిపించి, సక లాంధ్ర జన హృదయ ఫలకముల
నక్షరంబుగ సువ ర్ణాక్షరంబుల తోడఁ
దన పేరు చిత్రించుకొనిన ప్రతిభా ఖినికి,

నానా విధ విచిత్ర నవ చిత్ర విరచనా
చాతుర్యమునఁ జిత్ర సత్కళా కోవిదుం

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

డను బిరుదు శ్రీ విక్ర మావ నీశ్వర మాళి
వలనఁ బొందిన కళా కల నాభిరామునకు,

చిత్ర సన్యాసముం జేసియుం బ్రభు నాజ్ఞ
ప్రియ మిత్ర బాంధవ ప్రేమకుం దోడు గా
మగుడఁ గుంచియఁ గళా మధుర మోహన భావ
విలసనము లొలయఁ గన్నుల పండువుగ నన్ను
నసమాన రమ్య చిత్రాలంకృతం జేసి
నట్టి నా తండ్రి కట్టచుఁగుఁ జెలికానికిని
జన వినుత చిత్ర లేఖన కళా నిధికి శ్రీ
తలినెట్టి కుల కలశ జల నిధి కళా నిధికిఁ
బ్రభు భక్తి విశ్వాస భరిత సద్భావునకు
మహి తానుభావునకు మా రామ రావునకు,

వందనాల్...

4

పెద్ద బుట్టలు గల్లు పెద పెద్ద సభలలోఁ
దన మాటె మీఁదు గా గొనబు యుక్తులఁ జేర్చి
యెద బల్కి నాఁచికొని యెల నవ్వు లొలయించు
మాట కారి తనాన మేటి యా గడుసరికి,

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

ఒకరు వోయిన చారి కొరగ కుండఁ ద నంతఁ
గడు స్వతంత్రత విశ్మంఖల విహార మొనర్చు
సముదారతర రాజస ప్రకృతి గల్గియును
నీతి నెడ నేయని వినీతి సంపన్నునకు,

కోలారు గనులలోఁ గొమ రాదు జాళువా
తళుకులకు నెఱి మెఱుంగులు దిద్దు నచ్చంపు
బుద్ధి పెంపున మేలి విద్వేలకు నొడయఁ దై
యసము గాంచిన కళా రసి కాగ్ర గణ్యునకు,

మరు లేచు గడుసుఁ బడమటి బాస ప్రోయాలి
కులుకుందనపు బెళ్ళు మెలకువల మరగియును
దల్లి బాస పొలంతి దయకు ద వ్వయి పోక
కొలువ నేరిచిన యనుఁగుం దెనుఁగు బిడ్డనికి,

సుకవితా తత్త్వముం జూపి పింగళి వారి
యాఁడు బిడ్డగు కైత పోఁడుములు వెలయించి
యల కళా పూర్ణోదయపు టమృత దీధితుల
మహి వెల్లి గొల్పిన విమర్శక వతంసునకు,

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

శ్రీ త్రయీ తులిత సుకవి త్రయీ రచిత మై
దయివాటు తెలుగు పైదవ ప్రా బలుకుఁబొత్త
మెప్పుడుఁ బ్రాణముగఁ దా నెంచి పరియించుకొను
గ్రాంధిక సరస్వతి కవి తాభిమానికిని,

నాదు ననుగుం దాత నా పెంపకపుఁదండ్రి
నాదు గురు దేవులకు నాది గురు దేవుఁ డగు
శ్రీ విక్రమ ప్రభుని దీవనలె తనదు దీ
వనలు గా నా కళా వల్లభుని మెప్పు లే
తన మెప్పులుగఁ జెప్పి నను గణ్యఁ గా నెంచి
'సర్వ విధ నూత్నత్వ' సంపత్తి గుర్తించి
మితము ఋత మాత్మ సమృత మగు ని జాశయము
వ్రాసి నాకయి చాల శ్రమ వహించిన యట్టి
యతు లాంధ్ర విశ్వ వి ద్యాల యోదయ సంప
దభివృద్ధి కారకుం డగు నుపాధ్యక్షునకుఁ
గట్టమంచి సువంశ కల శాంబు నిధి సుధా
కరుఁ డైన రామలింగారెడ్డి రాయనికి,

వందనాల్..

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

5

ప్రాచ్య లిఖిత గ్రంథ భాండారమున యందు
బహు వత్సరములు దాఁ బండితుం డై యుండి
యన్య దుష్కర మైనయాంధ్ర భాషా నేవ
గావించి విఖ్యాతి గన్న విద్వాంసునకు,

తాటాకు వ్రాత పొత్తపు బ్రతుల గాలించి
కవి కృతము లయిన చక్కని పాతముల నెంచి
సవిమర్శముగఁ బూర్వ కవి కృతులఁ బ్రకటించి
వాసి కెక్కిన యాంధ్ర భాషాకారికిని,

‘కడుపు తీ’ పాదిగాఁ గల తియ్య నునుఁ బల్కు
జిన్నారి కబ్బంపుఁ గన్నె మిన్నలఁ గాంచి
తెలుగు నాటం గలుగు చేశీయపుం గతల
సొగసుఁ గూర్పుల నేర్పు సూపిక వీంద్రునకు,

లోకజ్ఞుఁ డుభయ భాషా కోవిదుఁడు, బహు
ద్రష్ట, సత్కవి, విమర్శకుఁడు, జాతీయ భా
షా విశేషజ్ఞుఁడు, సరసుండు నై వెలయు
నేకత్ర దుర్లభా నేక గుణ శాలికిని,

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

వితత యశు లైన తిరుపతి వేంక టేశ్వరుల
ప్రియ శిష్యుఁ డై ప్రాచ్య వి ద్యాలయము నందు
నిపుడు తిరుపతి వేంక టేశ్వరుల సన్నిధిని
గురు పదము గొని యున్న గురు దైవ భక్తునకు,

‘మొయిలు మెఱుంగులఁ’ గులుకు మొలక తళతళలకును
దనదు పలుకుల మెలపు తఱుకు టద్దము గాఁగఁ
జదువరుల కభిరుచిం బొదలించు సుద్దులఁ
ననుఁ బెద్దగ గణించి నాకు దీవన లిడిన
పర సుగుణ పర మాణు పర్వతీకరణాను
సంధాన చాతురీ సరసతా ధుర్యునకు,
సఖిల విద్వత్కవి జ నాంబుజ వన ప్రభా
కరుఁ డైన శ్రీ ప్రభాకర శాస్త్రి వర్యునకు,
పందనాల్...

6

శ్రీ మదకలంక గుణ ధామ! శ్రీ రఘురామ!
వినత రక్షక కృపావేశ! నా హృదయేశ!
పావన భవ త్పంచ మావతారం బైన
త్రైవిక్ర మాఖ్య, తారక మైన నీ రామ

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

నామమ్ము, నల ద శానసుఁ ద్రుంచి కడలి దరి
 నీ ప్రతిష్ఠించు మానిత రామలింగ శేషు
 నభిధ, నీ కులకర్త నుగు ప్రభాకరు పేరు,
 దాల్చు పెద్దల నా కృతజ్ఞతకు గుఱి చేసి
 సకల విద్వజ్జన స్తవనీయ మై నట్టి
 యాత్మీయ సకలన మమరఁ జేసిన నీ ప
 విత్ర సంఘట నైక పాత్ర చిత్ర చరిత్ర
 యిట్టి దట్టి దటంచు నెన్న శక్యమె దేవ!

మా యక్క యగు 'నిందుమతి' యాది గాఁ గల్గు
 కబ్బంపుఁగన్నియల కంటె మున్నుగ నన్ను
 లోకాన వెలయించి లోకాత్ముఁ డగు నిన్నుఁ
 బరిచరించెడు మహా భాగ్యము గలిగింప
 రాజు కూతును మహా రాజు కూతును జేసి
 సకల విధ నూత్న తర సమలంకృతులఁ గూర్చి
 సాహితీ సామ్రాజ్య సార్వభౌముని వలన
 నెలమిఁ గన్యా దాన మిప్పించుకొని నన్ను
 నేలికొ న్నట్టి నీ లీలా విశేషముల
 నాకాశ వాణిచే నఖిల లోకము నందు

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

నొకటఁ దత గీతికలఁ బ్రకటింపఁ జేసితిని
నామీఁద నీ కెంత ప్రేమ గలదో నాథ !

ఇట్లు నను దయఁ జూచి యేలుకొ న్నట్టి నీ
భక్త రక్షణ కృపా పరతంత్ర లీలలకు,

ఆకాశ గంగ వలె లోక సావని యగుచు
పుట్టఁ బుట్టువు కబ్బపుం బుట్ట పెఱ తేనె
పట్టుచు దుట్టి మహిఁ దెట్టువలు గట్టు నీ
భాసమా నామల కథా సుధా లహరికిని,

నిరతమ్ము పార్వతీ పరమేశ జపిత మై
యంజనా పుత్రునకు నతిలోక శాశ్వత
బ్రహ్మత్వ సిద్ధి సుపాది యై సంసార
నిస్తారకం బైన నీదు నామమ్మునకు,

పరమ పావన యోగి వర హృదయ కుహరముల
దీపించు నవ రత్న దీపికా కళిక లయి
సిల నైనఁ గలికిగాఁ జేయఁగల మహిమమునఁ
బొలుచు కమ్మని దూళి పుష్పాడుల కిమ్ము లగు,

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

తొలి పలుకు తుది పలుకు పెలనాగ బలంగంపు
నెఱి కురుల సొమ్ములకు నీ యడుగుచమ్ములకు,

చందనాల్ వినయ పూర్వ కృతజ్ఞతా వచో
మందార నవ పుష్ప మాలా మరంద ని
ష్యంద తుందిల రస జ్ఞేందింది రానంద
మందిరాయిత మ త్సమభినందనాలు.

చెన్నపురి
విక్రమ సం॥ ఆశ్వయుజ
శుద్ధ పాడ్యమి.

}

ఇట్లు
సుకవి విధేయురాలు,
మొయిలుఁ గన్మియ.

క. తా.

మఱిచిపోయితి నయ్యయో ! యిట మ త్కృతజ్ఞతఁ చెల్పు నెడ నే
మఱితి మ త్పిత కూర్చి శిష్యుల మాన్యు మా యెలవర్తి రోసయ,
మఱియుఁ బుష్ప లాన్వయుఁ గుణ మహితు మా యానంద గజపతి,
గుఱుతు మీఱఁగ ముద్రణ క్రియకుం గడుం గడుఁ దోడుపడియును
నొఱపు వ్రాత ప్రతుల్ లిఖించియు నుపకరించిరి వారు, నా యీ
మఱపు మఱిచి సహింప వారల మఱి మఱిఁ మది వేడెదన్.

మొ. గ.

శ్రీ

రామచంద్రప్రబ్రహ్మశే నమః.

గురుభ్యో నమః

(తె ర లో)

మరు దగ్ని జల ధూమ

మయ మైన మొయి లేడఁ ?

గరణ పాటవ యుక్తి

గలుగు ప్రాణులచేత

సరగఁ బంపగఁ దగ్గ

సందేశము ల వేడఁ ?

దర మానె యిది యన్న

తలఁ పేది తహతహా

మొయిలు రాయబారము

రోజులా యివి ? ప్రతిక్షణ మహాయుగములు.

ఏమి శిక్ష ! కఠిన శిక్ష ! అతి కఠిన శిక్ష !

ప్రాణాపాయ కర మైన శిక్ష !

కుమ్ము టగ్గి పుటములో హృదయమును గుఠకుతమని యుడి
కించు శిక్ష !

ఏమి యీ ధన నాయకుల శిక్షోస్త్ర ప్రతి విధాన పద్ధతులు ?

ధనావనవిషయమున నియుక్తు లైన యధికారుల నేర
మొంత యల్ప మైనను గఠిన శిక్షయే విధింప వలయు నట !

అందును నానేరము ప్రియానిమిత్తక మగుటచే బ్రియా
వియోగ రూప మైన శిక్షయే నా కుచిత మైన దట !

కోమటిరాచటికము !

బౌరా ! ఈ కుబేరులకుఁ జతుర్విధ పురుషార్థములలో నర్థ
మే పరమ పురుషార్థము గదా !

అయ్యో ! రాజరాజా ! నీమొంత దయా విహీనుడ వైతివి ?
నే నపరాధినే ; నన్ను శిక్షింప వచ్చును. కాని ;

మొయిలు రాయబారము

ఆ యశవరాధినికి-ఆ విరహ భీరువునకు- ఆ కుసుమ కోమలికి-ఆ యబలకు- నిష్కారణముగా శిక్ష విధించి నట్లయినదే ! ఇ దేటి నాయము ?

ఇంతకును నిన్న నవలసిన పని యే మున్నది ?

త్రాచుఁ బామును మెడఁ జుట్టుకొన్నట్టు లని యెఱింగియు నీ ధన రక్షణాధికార వృత్తిని బ్రవేశించుట నాదే తప్ప.

దాననే కదా శాప గ్రస్తుడనై నా దైవత మహిమ మస్తమించి నా ప్రేయసి నెడఁబాసి యీ కొండ కోనలలోఁ బడి యుండవలసి వచ్చినది !

(కలయఁ జరికించి చూచి)

ఆహా ! ఈరసాధర మెంత పవిత్ర రమణీయముగా నున్నది !

శ్రీరామ పాద రాజీవ రేఖా చిహ్న

తమ్ములై యలరు నెత్తముల గములు

మొయిలు రాయబారము

సీతా మహాదేవి చిటుబంతి పసుపు నీ
రాడు పావన పంకజాకరములు
పటపు దట్టపు నీడ పట్టు గల్పించుచుం
జెన్ను మీతెడు సురపొన్న చెట్లు
ఎండ వేడిమి సోక కుండఁ జల్వలు నించు
నతి మనోహర గుహాభ్యంతరములు

గలిగి కడుఁ బవిత్రము లై కనుల విందు
సలుపు నీ రామగిరి వరాశ్రమములందో
నుండు మని పంచి యక్షేశ్వరుండు నాకుఁ
గీడులోఁ గొంత మేలు గల్గించినాడు.

శ్రీజానకీ రామ సంచార భాగ్యమునకు నోచిన యీ గట్టు
రాయని యందు వసించుటచే నా పుట్టుపు వరమ పావన
మైనది గదా !

(చింతిం చి)

నా శాప కాలమున నేటి కెన్నాళ్లు గడచి యుండునో ?

(తక్కించుటకై చేయెత్తి)

మొయిలు రాయబారము

ఔరా! నా ముంజేతి బంగారు రతనాల కడియము జాతీ
పోయినదే! పోనీ ;

అయ్యో! నే నెంత చిక్కి పోయితిని!

ఈ యెడఁబాటుఁ గార్చిచ్చులోఁ బడి మలమల మాఁడు
చున్న నాకుఁ బ్రాణాలు దక్కుటయే వింత గాని చిక్కి
పోవుటాక వింతా?

(ప్రేళ్ళపై లెక్కించుట నభినయించి)

కార్తిక శుద్ధకాదశి నాఁడు నే నిందులకు వచ్చితిని. నేఁడు—
ఆషాఢ శుద్ధ పాడ్యమి ;

ఈ యే కాదశి కెనిమిది మాసములు గడచును.

అవు రవురా! నే నెంత కఠినాత్ముడను!

క్షణకాలము నాప్రేయసి నెడఁబాసి యుండఁ జాలని నేను—
ఎంత కాలము గడపితిని!

ఆషాఢము గదా యిది! శ్రావణము దాదా పగుచున్న దే!
కటకటా! ప్రాణేశ్వరీ! కాదంబినీ మేదు రాంబర మైన

మొయిలు రాయబారము

యీశ్రావణ మాసము నీకు దుస్తరము- అతి దుస్తరము ;
నీ వేమై పోదువో కదా ! ఏమి నేయుదును ?

ఎట్లయినను నా కుశలవార్తను బంపి నా ప్రియురాలి జీవి
తము నిలుపు కొన వలసి యున్నది.

నాడు శ్రీరామునకు బావనివోలె నా కట్టి రాయబారి
యెట్లు లభించును ?

(అటు నిటు నడచి చూచి)

ఆహా ! అది యేమి ? ఆ చటియం గోరాడు చున్న కొమ్ము
ఊనుగా ? కనుల విం దగుచున్న దే !

(నిదానించి చూచి)

కాదు ; కాదు. మేఘము ! మేఘము !

అయ్యో ! మేఘోదయ మైనదే !

{ నిష్వేషపడి, మొయిలు కట్టెదుర నెట్టకేలకు నిలిచి
కన్నీళ్లు గ్రుక్కికొనుచు జీరకాలము చింతించును. }

మొయిలు రాయబారము

అక్కటా ! ఈ మేఘమును జూచిన సుఖులకే తహతహ
వొడమును గదా ! విరహి జనముల మాట చెప్పవల
యునా ? ఎట్టికష్ట కాలము వచ్చినది !

(విరహోన్మాద పరవశుడై)

కానీ ; ఈమొయిలు రాయని చేతనే నా జీవితేశ్వరికి మ
త్కుశలమయ మైన రాయబార ముపెడఁ గాక !

(కొండవల్లియ శ్రీవీరులతో మేఘున కర్ణమొసంగి)

స్వాగతమ్ము ! విరహి జాయా ప్రియానుసం

ధాన చాతురీ నిధాన ! నీకు ;

స్వాగతమ్ము ! దాతృ సార్వభౌమా ! నీకు ;

జలద వర్య ! నీకు స్వాగతమ్ము !

మొయిలు రాయబారము

(ప్రాంజలియై సరాగ లయాభినయముగా)

క్రొవ్వెఱుపు వగలాడి

కూర్చి సంగడి కాడ !

క్రొవ్వెయిలు జేడ ! గయి

కొమ్మ నా విన్నపము ;

నెమ్మి జీవన మిచ్చి

నిఖిల లోకమ్ములక

సమ్మోదమునఁ దేల్చు

సారస్యము గలాడ !

క్రొవ్వెఱుపు...

1

భువ నైక విఖ్యాత

పుష్కలానర్తక

ప్రవిమలాన్వయమందఁ

బ్రభవించితేవి నీవు

ఆమహేంద్రునకు నె

య్యపు బంట వైనావు

కామరూపుడవు లో

కముఁ దన్ను నెఱదాత

వీ నీమహాన్నత్య

మెఱిగియే విధి చెల్లు

నే నింతి నెడఁబాసి

నీ కర్ణి నయినాడ ;

సఫల మైనను వేడఁ

జన దల్పుని జేరి

విఫల మైనను ఘనుఁ

వేడు టెంతయు లెస్స.

కొమ్మెఱపు...

పరితప్తులకు నెల్ల

శరణంబ వగు దీవు

తరుణీ వియోగ సం

తాప తప్పుడ నేను

ధననాథు నల్కమై

ద వైస నా కల్కి

కనఘ ! నా సందేశ

మందఁ జేయఁ గదయ్య !

వెలి పూవుఁ దోటలో

వెలయు క్రొన్నెల తాల్పు

తల నున్న జాబిల్లి

వెలది వెన్నెలలచే

నలరు మేడల తోడి

యక్షేశ వాస మా

నలకకు నీ విప్పు

డరుగఁగా వలె నన్న !

క్రొవ్విటపు...

3

గగన వీధిని నీవు

గన వచ్చి నంతనే

మగలు వచ్చెన రంచు

మిగుల సంబర మంది

తగిలి పాంథాంగనల్

సాగసు ముంగురులఁ బై

కెగఁ ద్రోసి కొనుచు ని

న్నెలమిఁ జూచెద రయ్య !

జలద ! కన్నుల విందు

సలుపు నీ వేతేర

వలపు లాడిని బాసి

నిలుచునా యెవఁ డైనఁ,

దల యమ్ముకొని యస్వ

తంత్ర వృత్తిని జిక్కి

పలవించు నావంటి

భాగ్య హీనుఁడు దక్క ?

కొమ్మెటిపు...

జలధరా ! మామంచి

శకునమ్ము లివె : గాలి

యలనల్ల ననుకూల

మై నిన్నుఁ బురికొల్పు,

నీ వామ పార్శ్వన

నిలిచి పెల్లుప్పొంగి

యీ వాన కోయిలయు

నిం పార నెరిగించు ;

నను వత్సరమును గ

ర్భాధాన సంపత్తి

ననుభవించుచు నున్న

యలవాటుచే, బారు

బారు లై, మింటఁ గ

స్పండు వా నినుఁ బ్రీతిఁ

జేరి బెగ్గురు లికొ

సేవింపఁ గల వన్న !

కొమ్మెఱుపు...

5

మిగులు శాసనాలు

మొగిని లెక్కిడికొంచు

దిగులుమై బ్రాణాలు

బిగఁ బట్టుకొని మేను

నగ మై బ్రదికి యున్న

సాధ్య, నీ వదినె, నా

వగలాడి నచటఁ ద

ప్పక చూచెదవు నీవు ;

వలపుఁ దేనియకుఁ దా

వల మాట బరు వెక్కి

కలఁగించు నెడఁబాటు

గాలి సోఁకిన యంత

నిల రాలిపోవు చె

ల్వల జీవితపుఁ బూవు

లలి నాస యకొ తొడిమ

బలిమి నిల్పుఁ గదన్న !

కొమ్మెలుపు...

నేల నే లరటులక

నిండా ర మొలపించి

చాల బైరులు పండు

జాడలక సూచించి

చెవుల పండువు నేయు

చిన్నారి నీ యుటుము

రవళి విన్నంత నే

రాయంచ బలగమ్ము

మానసమ్మును జేరు

మాన సౌత్సుక్యమ్ము

బూని యా కైలాస

మును జేరు నందాక

దమ్మి లేనును దూండ్ల

దారి బత్తెము గొంచు

నెమ్మిమై విను వీది

నీకు దో డగు నన్న !

కొమ్మెఱుపు...

7

జనవంద్య రఘురామ

చరణాబ్జ చిహ్నముల్

గను విందు గొలుపు మే

ఖల లందు ధరియించి

యలరు నున్నతుని నీ

యచలేంద్రు నీ కూర్తి

చెలికాని గొంగిటం

జేర్చి వీడ్కొను మయ్య!

కారు కారున నిన్ను

గలసికొన్నపు డెల్ల

భూరి విరహార్తి మెయి

బొరి బొరిం బొడతెంచు

వెచ్చ నా బాష్పము

విడుచుచున్ నీ మీది

యచ్చపుం గూర్తి నీ

యద్రిరాజు వెలార్పు.

కొమ్మెఱుపు...

అలపు గొన్నపు డెల్లి
నందందు శ్రమ వాపి
యలరించు విడిది ప
ట్లయిన కొండలు గల్గి
యెడ నెడం గృశియించు
నెడలఁ జుల్కని నీరు
గడుపారఁ గ్రోలఁ జొ
ప్పడిన యేటులు గల్గి
పై నమ్మనకు నర్హ
మైన చక్కని దారిఁ
బూని నే వినిపింతు
మునుమున్న విను మన్న !
చెవులకుం గడు విందు
నేయు నా నందేశ
మవల నిం వెసలార
నాలింఁగ గల వయ్య !

కొమ్మెఱపు...

9

గాలి యీ చుట్టి శృం

గముఁ గొండుఁ జనెడుఁ గాఁ

బోలు చంచును భీతి

ముగ్ధ సింహంగళ

వదనముల్ వై కెత్తి

చవల నేగెడు నిన్ను

బెవరుఁ జూపుల శంక

గదురఁ గన్గొను చుండ

సరసైక నిచుల మీ

స్థాన మైడలి త్రోవ

నరిది దిజ్నాగోరు

హస్తావలేపముల్

దప్పించుకొనుచు ను

త్తరదిశా ముఖముగా

గుప్పునక మింటికి నె

గురు మయ్య ! జీమూత !

కొ మైఱుపు...

అరిది రత్నాల చా

యల కూడికయుఁ బోలె

గర మింపు నింపుచుం

గనుల పండువు నేయు

హరి చాప ఖండ మ

ల్లదిగొ కట్టెదురనే

పారిఁ బుట్ట కొన నుండి

పుట్టు చున్నది కంటె

నీలాల జిగి నేలు

నెత్తేను గల నీవు

చాల వెల్లెదు దీని

సంగతిఁ జలవాహ !

నీలాలకపు మాళి

నెమిలి పించెముఁ దాల్చి

లీలమై వెలుగు గో

పాలకృష్ణుడు వోలె.

క్రొవ్వులు...

11

తమ సేవ్యమునకు స

తఫలదాత వని నిన్నుఁ

బ్రమదమ్ము వెల్లిగొనఁ

బల్లెముద్దయ లెల్లఁ

గప్పారు నెఱిబొమల

త్రప్పు లెఱుఁగని ముగుడ

విప్పుఁగను దోయిళుల

తెప్ప లార్పక క్రోలఁ

జెలువారు మాల మను

క్షేత్రరాజము నెక్కి

వలపార నట దుక్కి

పద నొదవఁగాఁ గురిసి

మలఁగి యొక్కింత పడ

మర కేగి లఘు గతిం

దల యెత్తి మగుడ ను

త్తరముగాఁ జను మన్న !

క్రొవ్వెఱుపు...

జడి వానఁ గార్చిచ్చుఁ
జల్లార్చి వన హాని
చుడుపుమం గాపాడు
నుపకారి వని యెంచి
కడు వారి బడలికం
గన్న నిఁ దల మీఁద
నిడికొంచు గారవిం
చెడు నామ్రకూ టాద్రి
చెలికాడు తన యండఁ
జేర వచ్చిన నాడు
తొలి పొంది నట్టి మేల్
దలచి యల్పుం డైనఁ
బిలిచి చేకొనుఁ గాని
పెడ మొగం బిడఁ బోడు
ఇల నట్టి యున్న తుని
నికఁ జెప్పఁగా నేల?

కొమ్మెఱపు...

13

నలు వలంకుల యందుఁ

బలుకఁ బాఱిన పండ్ల

గొలలచేఁ దెలుపారు

కొండ మామిళు లుండఁ

దల మీఁద జడవోలె

నలుపారు నీ వుండఁ

గెలఁకులం దెలుపు నొ

దల మీఁద నలుపు నై

తనరు నక్కొండ న

ల్లని చూచుకము తోడి

మనుచేడె తెలి గుబ్బ

చను వోలె నవ్వేళ

విను వీది విహరించు

విబుధ దంపతులకుం

గనుల పండువు గాఁగఁ

గనుపట్టెడుం జువ్వు !

కొమ్మెఱుపు...

వలపారఁ జెంచు జ
 వ్వనులు క్రీడలు దేలు
 నలరు టీరములతో
 నలరు న వ్దుల యందు
 నిలిచి యొక్కింత నే
 పల పార్చికొని వేగ
 వెలలి వర్షించి య
 వ్వలిదారి వడి దాఁటి
 వెను తాల విషమ మా
 వింధ్య పాదమునందుఁ
 దెనఁగు లాడెడు రేవఁ
 బ్రీతిఁ జూచెద వయ్య !
 ఘన హస్తీ మేన రే
 కలు రేకలుగఁ దీరి
 చిన యట్టి తెలి బూది
 సింగారముం బోలె.

క్రొవ్వెఱుపు...

15

మును వాంత వృష్టివై

మొనసి యయ్యెడ తేక్త

వన హస్తీమద ఝరి

వాసిత వృత్తి యొప్పి

నేరేటి యీరాల

నిలిచి పాటుచు నున్న

యారేవ నీ రాని

యరుగు మయ్య ! పయోద !

చాల నంతస్సార

సముపేతుఁ డగు నిన్ను

గాలియుం గదలింపఁ

గాఁ జాలదు ను మన్న !

కరము రిక్తుం డెందుఁ

గడఁ జొల్కడన మొందుఁ

బరిపూర్ణుఁ డిల గౌర

వప్తు గాంచు గదయ్య !

కొమ్మెఱుపు...

ఆపుడ యర మొలక లగు
నకరువులఁ బాలాశ
కపిశ వర్ణము లయిన
కడిమి పూవులఁ దినుచుఁ
దొలు దొలుతఁ గనెములను
మొలచు మొగ్గల తోడ
నలరు నేల యరంటి
పిలకలను గొఱుకుచును
గాలి బీటలు వడిన
కానలను బుగులుకొను
నేల నెత్తావులను
నెప్పిమెయి మూర్కొనుచుఁ
జినచిన్న క్రొమ్మంచుఁ
జినుకులం జినుకు నీ
చను త్రోవ సూచించు
సారంగ యూధమ్ము.

క్రొమ్మెఱిపు...

నాగ కవుల కల
 (మొదటి పాదం)
 నాగ కవుల

12

మొసలు విప్పారు కొ
 మ్మెగలి పొట్టల దెల్లఁ
 వన మూను నుద్యాన
 వనుల కంచెలు గల్గి
 గ్రామ్య పక్షులు గూండ్లు
 గట్టు సందడులచే
 రమ్యము లైనట్టి
 రచ్చ మ్రాకులు గల్గి
 యారఁ బండిన పండ్ల
 నలరి కార్కొనుచున్న
 నేరేళ్లుఁ గొన్నాళ్లు
 నిలుచు నంచలు గల్గి
 జలద ! నీ వట నన ద
 శార్ల దేశము వింత
 చెలువమ్ము దాల్చి క
 న్నుల పండు వగుఁ జొమ్మ !

కొమ్మెఱు...

వృధివి చ లైసలందు

విదిశ నా నెంతయుఁ

బ్రథిత యా తద్దేశ

రాజధానికీని నీ

వరిగి తోడ్కోడనే

యచటఁ గాముకతకుం

బరిపూర్ణ మైనట్టి

ఫలముఁ బొందుదు వయ్య!

యెలమిఁ దీరము చెంత

నింపార నులుముచుం

జెలువంపు బొమ ముడిం

జెలఁగు మోముం బోలెఁ

జల దూర్చి రేఖలక

సలలితం బయి యొప్పు

నల వేత్రవతి స్వాదు

జలముఁ గ్రోలుదు వన్న !

క్రొవ్వెఱుపు...

21

జలద ! యా పాంత నీ

చై రాఖ్య గిరి మీద

నలపాటి వసియింపు

మహర్షితము నీడు

కలయికం బుష్పించు

కడిమి మ్రాకులచేతఁ

బులకించినదివోలెఁ

బొలపారెడుం జూవె

వెలయాండ్ర రతి కేళి

వలపులక వెదచల్లు

లలిత విపు లోజ్జ్వల శి

లాగృహవళులచే

నలరు నమ్మల నాగ

దుల గాఢ తిమిరంపు

తెల జవ్వనముల పెం

పెలుగఁ జెప్పెడుఁ జొమ్మ.

క్రొవ్వెఱుపు...

అట నేడదేటి విత

తాటవీ నిమ్మ గా

తటములం బొడము ను

ద్యాన వాటికలలోఁ

బొలుపారు నడవి లే

మొల్ల మొగ్గల చాల్

దొలి నీటి చిన్నులం

దొప్పఁ దోఁచుచు సారెఁ

జిందు చెక్కిళ్ల క్రొం

జెమరు వోఁ దుడువఁగాఁ

గంది వాడెడు వీను

గల్వ పూవులతోడ

విలసిల్లు పుష్ప లా

వికల మోముల కందు

బలు చాయ నొసఁగి క్షణ

పరిచితిం గని పొమ్ము.

క్రొవ్వెఱుపు...

23

జలవహా ! యుత్తరా

శకును బోయెడు నీకు

నల త్రోవ కొంత చు

ఘై న నయ్యెడుఁ గాని

యిల వాసి గను నుజ్జ

యిని సౌధములయందుఁ

గల సొంపు లరయకే

కడచి పోవకు మయ్య !

తళుకు తళుకున దటి

ద్దామముల్ మెఱయించి

బెళు కారు చూపులం

బెదరు నవ్వీటి నె

చ్చెలుల లోలేక్షణ

శ్రీలతోడం గ్రీడ

సలుప వేనియు నీదు

జన్మం బ దే లన్న !

కొమ్మెఱుపు...

అలల సందడులచే

నం దంద యెలిగించు

పులుగు చా లను మేలి

మొలనూలు ధరియించి

సొల పారఁ గడు లోతు

సుడి పొక్కిలి వెలార్చి

సులలిత గతి స్థలిత

సుభగమ్ముగాఁ దారి

యెలమి నా దారి నీ

కెదు రైన నిర్వింధ్యఁ

గలసె యుజ్జ్వల రసా

కలితుండ వగు మయ్య !

వెలది మిన్నలకు స్వ

ప్రియుల పట్టునను నె

వ్వలపుఁ జెయ్యలె తొంటి

ప్రణయోక్తులు గ దన్న !

క్రొవ్వులు...

25

ఆటఁ ద నూదక వేణి

యగు సింధు నది కుహ

తటములన్ విలసిల్లు

తరు సంతతుల నుండి

యెండి పైపై రాలు

పండు టాకుల చేతఁ

బాండు వర్ణము కల్పి

బాలిపోయి త నంతఁ

బ్రభ దక్కి నీయెడం

బాటు వ్రేటున సుక్కి

సుభగ ! నీ సౌభాగ్య

విభవంబు వెలయించు

నెటు లయ్యది కృశత్వ

మెడలి యుప్పొంగునో

యటు లీవు గావించు

టది నీకు విధి సూచె.

కొమ్మెఱుపు...

ఉదయనుని కత లెఱిగి

యున్న యా యా యూళ్ల

ముదుసళ్ల తోడ నొ

ప్పు నవంతికిం బోయి

భూ వలయ పుర మణి

ముకుట మై తగు నల్ల

శ్రీ విశాల విశాలఁ

జేరఁగాఁ బో వయ్య !

బలు పున్నె పు ఫలాల

షు దఱిగి రస కొఱుగు

నల వేల్పు వీటి పు

ణ్యులు పుణ్య శేషంపు

ఫల మనుభవించుటకు

నిలకుఁ దెచ్చిన కాంతి

కలి లైక వర నాక

ఖండ మన నది యొప్పు.

క్రొవ్వెఱుపు...

27

లలిత విస్ఫుట మదా

కలిత సారస పక్షి

కల కూజితములం

గడలఁ జిమ్మఁచుఁ జక్క

విరియు నెత్తప్పి కొ

వ్విరుల పుష్పిల్లలోఁ

బొరలాడి యాడి తా

పుల బుగుల్కొనుచు నం

దంగానుకూల మై

హరియించు నవ్వీటి

యంగనా మణుల యా

యత ర తాయాసమ్ము

బ్రాథనా చటు కారుఁ

డగు ప్రియుండును బోలె

నర్థి వేఁబోక శి

ప్రాపగా పవనమ్ము.

కొమ్మెఱపు...

ఉద్యుక్తి హరియించె
 నుదయనుం డిచ్చోటం
 బ్రహ్మోత నృప తనూ
 భవను వాసవదత్తం
 జెన్నారె నిచట నా
 క్షీతి పాల కుల మాళి
 చిన్ని బంగరు తాటి
 చెట్ల తోఁపుల కాన
 మ తైక్కి కట్టుం గం
 బముం బెల్లగిలం జేసి
 హత్తి నలగిరి కలంగి
 యచ్చోటం జెలరేంగె
 నని చెప్పు చాగంతు
 లయి నట్టి చుట్టాల
 ననయమ్ముం ద దభిజ్ఞ
 లలరింతు రవ్వీట.

కొమ్మెఱుపు...

కిటికీల వెలువాటు

కేశ సంస్కార సు

ఘటిత ధూపములం

గాయమ్మ బలు వెక్క

హిత బంధు వని ప్రితి

గృహ మయూర చయమ్మ

ప్రతత లా సోపహా

రముల నర్పింపగా

లలి తాంగనా పాద

లా క్షౌంకితమ్మ లై

యలరు దావుల నొప్పు

హర్ష్య రాజము లందు

నిలిచి తత్పుర లక్ష్మి

నెమ్మిమై గనుఁ గొంచు

జలవాహ! యటఁ బధి

శ్రమము వీడ్కొను మయ్య!

కొమ్మెఱు...

తమ సామి గళకాంతిఁ
దనరు దీ వని యెంచి
ప్రమథు లాదృతి నిన్నుఁ
బరికించి చూడఁగా
జల కేళులం దేలు
జవరాండ్ర నెఱ్ఱేని
కలపమ్ములను మేలి
కలువ పూ పుప్పొళ్లు
వలచు చుండెడు గంధ
వతి మారుతములు పైఁ
బొలసి తూఁగాడు తీఁ
గలతోడి పూఁదోట
గల లోక గురు కాళి
కా మనోహరు పుణ్య
నిలయమ్మనకు నందు
నీవు తప్పక పొమ్ము.

క్రొవ్వుఁజుపు...

31

అతి పూజ్య మగు నమ్మ

హాకాళమునకు నీ

వితర వేళ నొకప్పు

డేగి యుండుదు వేని

నినుఁ డస్త శిఖరి మా

టున కేగు నందాఁకఁ

గనిపెట్టుకొని యుండఁ

గా వలెం జు వ్వుయ్య !

యటఁ జండికేశ సు

ధ్యార్చనా మహనీయ

పటహ వాద్య క్రియం

బచరించుచును నీదు

శ్రీక రామంద్ర గ

జ్జిత విరావములకుం

బ్రాకట వ్వుగు మహా

ఫల మొందఁ గల వన్న !

కొమ్మెఱుపు...

లలిత పాద న్యాస

ముల మేఖలలు మ్రోయ

లలి వీచు తెలి చామ

రల విడులవై హస్త

వల యాగ్ర మణి కాంతు

లొలయఁగా భవు మ్రోల

నెలమి నాడుచును బే

రలత మై వసివాడు

వెలయాండు గోటి గం

టుల కింపు నింపు నీ

తొలి నీటి చిన్ములం

దోఁగి ని న్నెద మెచ్చి

నిలు వెల్ల నీ మీఁద

నిగిడింతురు సుమయ్య !

యళి మాలి కాయత క

టాక్ష మాలిక లందు.

కొమ్మెఱుపు...

33

అట మహా నటు తాండ

వారంభ వేళ వి

స్ఫుటి తాభినవ జపా

పుష్ప సన్ని భ మైన

కడ సంజ కెంజాయఁ

గలయంగ ధరియించి

పొడవైన భుజ వనం

బును జుట్టుకొని యుండి

భయ మేది గట్టు రా

పట్టి నిశ్చల శాంత

నయన యై నీ బత్తి

నలి మెచ్చి చూడఁగా

నచ్చోటఁ దీర్పుము గ

జాసుర ద్వేషికిం

బచ్చి యేనిక తోలు

పైని గల్గెడు కోర్కి.

క్రొవ్వెలుపు...

ననవిల్లు కోల్లలన్

నడిరే ప్రియుల యిండ్ల

కనురక్తి జను చుండు

నభిసారికల కందు

దను సూచి భేదింప

దగు చిమ్మ చీకట్ల

గను చూపుగముల నరి

కట్టు రాదారిలో

గనకంపు నికష రే

ఖలకు బో కయి వీర

దనరు కొమ్మైఱులం

దారి జూడగ దయ్య !

పెను వాన నులుములన్

బెదరింప బోకుమీ

యనుగు నెచ్చెలి ! వార

లతి భీరువులు సుమ్మ.

కొమ్మైఱు...

35

మెఱసి మెఱసియుఁ బొక్కు

మెయి నక్కుపయి వ్రాలు

మెఱుగు టిల్లాలితో

మేఘు ! యారే యెల్లఁ

దవిలి కూర్కెడు కపో

తముల కి వ్వుగు నొక్క

భవనమ్ము పైకప్పు

పయి నిమ్మలం బుచ్చి

యరుణుండు తొలి దిక్కు

నందుఁ దోచిన యంత

మరల సత్వర గతిం

బైన మై పోవయ్య !

మొనసి మిత్రుల కార్య

ములఁ దీర్చ దొరఱొన్న

ఘనులు జా గొనరింపఁ

గాఁ జాలరు సుమన్న !

కొమ్మెఱుపు...

అలుగు ఖండిత నాయి
 కల కన్నుఁ గొలుకులం
 దొలఁకాడు కన్నీరు
 దుడిచి వల్లభులు నె
 వ్వల పార నోదార్ప
 వలతు రత్తఱిఁ గాన
 జల జాప్తు సృతి కడ్డు
 సనకుమీ జలవాహ !
 నలిని రాజీ వాన
 నము నుండి ముత్తైంపుఁ
 దెలి మంచుఁ గన్నీరు
 దొలఁగింప ననురక్తి
 యెలరారఁ దోఁచు న
 య్యిను కరవ్వుల కడ్డు
 గలిగింప నాతండు
 కర మల్లెడుం జువ్వు.

కొమ్మెఱుపు...

37

అపల గంభీ రాఖ్య

నలరారు నొక యేలు

దవులు నీ దారిలో

దాని తేటగు నీటు

దగ వినిర్తల హృదం

తరమునం బోలె నీ

సొగసు సీడయు నైన

జొరక తప్పదు గాన

దెలికల్వ పూల తే

కుల సొంపు నింపుచుం

దళుకు తళుకున బైకి

దాటు బేడిస మిల

బెళుకు జూపుల నిన్ను

ప్రీతి జూచెడు దాని

వలపు దిట్టతనాన

వమ్మ సేయకు మయ్య!

కొమ్మెలుపు...

దరిపిలు దెడలి జూలు

దన కేల నొక్కింత

పారి బట్టుకొని యున్న

కరణి బ్రబ్బలి కొమ్మ

నొరసి యున్నట్టి త

ద్వార విసీ లోదకాం

బరము హరించి పై

పై వ్రేలి తూఁగాడు

సర సాగ్రణికి నీకు

సఖుడ ! పై నమ్మ దు

మృరముగా నత్తటిం

గనుపట్టెడుం జూవె

చవి యెఱింగిన యట్టి

సరసు దెవ్వం డైన

వివృ తోరు జఘన దా

విడిచి పోవ గలాడె?

కొమ్మెఱుపు...

39

నీ వానలం దోఁగు
 నేల బెల్లుబుకు నె
 త్తావులం గొని ఘ్రాణ
 తర్పణ మ్మయి యొప్పి
 నిజ నాసికా రంధ్ర
 నినద రమ్యమ్ముగా
 గజ బృంద మెగఁ బీల్వఁ
 గా మంద మంద మై
 యడవి మేడుల నెల్ల
 నారఁ బండించుచుం
 గడు నింపు నింపు చుం
 డెడు శీత లానిలం
 బల దేవగిరిఁ జేర
 నరుగు చుండెడు నీకు
 నలపు దీఱఁగ నప్పు
 డల్ల నల్లన వీచు.

కొమ్మెఱుపు...

నిరతమ్ము నా దేవ
 గిరి మీఁద నివసించు
 పురహ రాత్తజు శక్తి
 ధరునిఁ బూమొగుల వై
 కొలిచి మందాకినీ
 జల కణార్ద్రమ్ము లా
 నలరు సోనలఁ దాన
 మాడింపఁ గద వయ్య !
 భువ నైక హిత బుద్ధిఁ
 బురుహూత వాహినీ
 నివహ రక్షార్థ మై
 నిటల లోచనుఁ డగ్ని
 మొగమునం దిడి నట్టి
 యగణి తాత్యాదిత్య
 మగు తేజమే చుమీ
 యమ్మహా పురుషుండు.

కొమ్మెఱపు...

41

పలు వన్నె జోతరే

కల చుట్లతోఁ గూడి

పొలుసారు నే నెమిలి

పురి కన్ను ప ట్టూడి

యిల రాలఁ గొడుక్కువైఁ

గల ప్రేముడిని దానిఁ

గలువ తే కిడు చెవిం

గయినేయు నా గౌరి

నెల తాల్పు శిరసు వె

న్నెలలచే నెంతయుం

దెలుపారు కన్నుఁ గొ

ల్కులతోడి గుహునియ

ప్పులుఁగుఁదత్తడి నవల

మల గవుల మఱు మ్రోత

లలమ బి ట్టుఱిమి గొం

డిలికి దార్పఁగ దన్న !

కొమ్మెఱు...

శర సూతి నటు గొల్చి
జల బిందువులచేతఁ
గరము వీణియల తీఁ
గలు నాచు నను భీతిఁ
బొరసి సిద్ధ ద్వంద్వ
ములు నీకు నెడ గాఁగఁ
ద్వారఁ దొలంగఁగ వారి
ధర ! కొంత ద వ్వేగి
వహ దాపగా మూర్తి
వర రంతి దేవేశ
బహుగ వాలంభ సు
భవ వినిర్మల కీర్తి
రహిని నొప్పారు చ
ర్మణ్యతీ నది నెడక
బహుమతించుచు దాని
పైని ప్రేల గదయ్య !
కొమ్మెఱుపు...

43

అల కృష్ణ మై చాయ
 నపహరించెడు నీవు
 జలములం గ్రోలు ని
 చ్చను దానిపై వ్రాల
 వితత మయ్యును దూర
 విలసిత వ్వుగుటచే
 నతి సూక్ష్మ గతిఁ దోచు
 నయ్యేటి పెను వెల్లి
 దిగువఁ గ్రీఁ జూడ్కులం
 దిలకించు చున్నట్టి
 గగన చారుల కందుఁ
 గనుపట్టెడుం జూవె
 నెర వైన మ ధ్యేంద్ర
 నీల రత్నము తోడి
 ధర యొంటిపేట ము
 త్యాల హరిము వోలె.

కొమ్మెఱు...

జలద ! యన్నది దాటి

చనఁ జనక దారిలో

విలసిత భూ లతా

విభ్రమమ్ములు మీఱ

నలుపు మించెడు తళ

త్తళ లీను తెలి కాంతు

లెలరారఁగా మించి

కెగఁ జిమ్మి నట్టి మొ

ల్లల వెంట నంటు తే

టుల సొంపు గికురించు

తళుకుఁ జూపుల నల్ల

దశపురీ లలనామ

ణులు వేడ్కఁ దఱచుఁ దొం

గలి తెప్ప లెత్తి క

న్నుల పండు వగు నిన్నుఁ

దిలకింతురు సుమయ్య !

కొమ్మెఱపు...

45

అవల బ్రహ్మవర్త

మను దేశమును నీదు

నవిరళం బైన ఛా

యా మాత్రమున జొచ్చి

క్షత్ర సంగ్రామ సూ

చక మైన యా కురు

క్షేత్ర రాజము నటం

జేరఁగాఁ బోవయ్య!

భండనమ్మన నందు ,

గాండీవ నిర్ముక్త

చండ కాండముల నా

గాండీవ ధన్వి భూ

మండ లేశ్వర వక్త్ర

మండలమ్ములఁ గప్పె

నిండు ధారల నీవు

నెత్తమ్ములం బోలే.

కొమ్మెఱు...

పరమ బంధువు లై న
 కురు పాండవుల స్నేహ
 గరిమ మై నాలమ్మ
 దొరగి నాగలి తాల్పు
 ప్రియ మయ్య రేపతీ
 నయ నోత్ప లాంకిత
 మ్మయిన హాలా రసం
 బట వీడి యేనదీ
 జలము నేవించె నా
 సారస్వత పవిత్ర
 సలీల మాని యఘమ్మ
 దలగి యంత శ్మశ్రి
 గలవాడ వగు మయ్య !
 జలద ! నీవును; నీకు
 నలుపు కేవలము వ
 ర్ణమున నే యగుఁగాక !

కొమ్మెఱుపు...

47

జలధరా ! యవల ఖన

ఖల పర్వతము పొంత

వలి గట్టు నం దుండి

యిలకున్ డిగిన యట్టి

సగ రాత్తజుల స్వర్గ

సౌపాన పంక్తి యా

గగన గంగను ప్రీతి

గదురఁ జేరఁగ దయ్య !

హరుని యాదల నెక్కి

తరఁగ చేతులు సాచి

పారి నిందు లేఖతోఁ

బొదివి జుట్టును బట్టి

కనుబొమల్ ముడి వెట్టు

గౌరి మోమును జూచి

యనయము నురుంగు గమి

నా గంగ నగు చుండు.

క్రొవ్విడిపు...

వెనుక సాఁబాల్ మింట
 వ్రేలాడ సుర హస్తీ
 యును బోలె నట ముందు
 కొరగి యడ్డముగాఁ
 బటికంపుఁ దెలిచాయఁ
 బరఁగు నన్నది నీటి
 నట నీవు ద్రావఁగా
 నభిలషించెద వేని
 గాలాంబు వాహ! త
 త్తణమ యా వెల్లువకొ
 నీలాల రుచు లీను
 నీ నీడ సొరఁ బాటి
 కనఁగ నొండొక చోటఁ
 గాళిందితోఁ గూడు
 కొని నట్టు లయ్యెఱు
 కొమ రా రెడుం జువ్వు.
 కొమ్మెఱుపు...

49

అలసి కస్తురి మెక

ప్పులు పరుండఁగ నాభి

వలపులకా వాసించు

శిలలతో నొప్పారి

వలి మంచు గడ్డలం

దెలు పారి మిన్నేటి

తొలి పుట్టు కత మైన

వలి గట్టు నటఁ జేరి

కలయఁ బైకొను దారి

యలపు దీర్చెడు నొక్క

లలిత శృంగమున నీ

వెలమిమై గూర్చుండఁ

జెలసి కోరాడు నా

శివు నందికొమ్మనం

బొలుపారు కార్తటి

బురద సొంపు వహింతు.

కొమ్మెలు...

సరళ శాఖుల మొద

ల్లోరయుటక జనియించి

కరువలిం దరికొన్న

కార్చిచ్చు, మిణుగురుల్

వరపి త చ్చమరికా

వాలముల్ గాల్పు, న

గ్గిరి రాజానకు నందుఁ

గీడు వాటిలు నేని

నురు వారి ధారలం

బొరిఁ గ్రుమ్మరించి స

త్వరమ తద్బాధ యం

తయును జల్లార్పమీ

గురుత రాపన్నిమ

గ్నుల యార్తి బాపుతే

ధర నుత్తముల సంప

దకు ఫల మ్మగుఁ గాదె!

కొమ్మెఱపు...

51

ద్విరద విభ్రాంతి న

గ్గిరి మీఁడ శరభముల్

సరభసమ్మన నిన్నుఁ

బొరిగొనం దుముకఁ ద

త్సరణికిం దొలఁగు మ

త్తటి గాత్రములు వ్రయ్య

ధరఁ గూలు నవియు నం

తటితోన పో నీక

యెడతెంపు లే నట్టి

వడగండ్ల వాన బి

ట్టడరించి వాని యే

పుడుపు మయ్య! పయోద !

ఫలకారి గా నట్టి

పనులకుఁ దొరఁగొన్న

పలువ లెందును మహా

పరిభూతి పాల్గారె !

కొమ్మెఱుపు...

అట నొకానొక తాలి

యందు సంతత సిద్ధ

పటల పూజిత మైన

భవు ప దాంబుజ ముద్ర

గనుపట్టు నద్దాని

కిని సభక్తికముగా

వినతుండ వగుచు వల

గొను మయ్య ! జలవాహ !

దాని గన్గొను శ్రద్ధ

థాను లుద్ధర సంచి

త్రైలోనికాయము

నెడఁబాసి యిందు నె

మ్మేనులక విడిచి యా

మీఁద సుస్థిర గణ

స్థానము నొంది తా

శ్వతు లయ్యెదరు సూర్య.

క్రొవ్వెఱుపు...

నిరతమ్ము గాలులన్

నిండు బొంగు వెదుళ్ల

సురుచిర ధ్వని కల

శ్రుతుల నీనుచు నుండ

నవ్వేణు రుతి వెంట

నంటి కిన్నర సతుల్

మువ్వీటి గెలుపు వెం

పును బాడ నవ్వేళ

గవుల మార్క్యోగు నీ

కమనీయ గర్జితా

రవము గంభీర మ

ర్దల నాద మగు నేని

రంగారం దాండవా

రంభి యకా శూలికిన్

సంగీత మచ్చోట

సంపూర్ణ మగుఁ జుమ్మ.

కొమ్మెఱపు...

ప్రాలేయ గిరి తటో

పాంత భూములయందుఁ

గ్రాలు నాయా విశే

మాలఁ జూచుచుఁ బోయి

పరశు రాముని కీర్తి

పథము నంచలు వోవు

సరణి యా నా క్రౌంచ

గిరి బిలమ్మును జొచ్చి

సరిగ నడ్డమ్ముగాఁ

జక్కఁగాఁ జూఁగి యు

త్తర దిక్కునకును న

త్వరముగాఁ బో వయ్య!

బలిని బంధింప నం

బర తలంబునఁ బర్వ

నల విష్ణుదేవు శ్యా

కులాపాదముం బోలె.

క్రొమ్మెఱపు...

55

అల క్రొంచ రంధ్రమున్
 వెలలి మీఁదుగ నేగి
 బలిమి రావణుఁ డెత్తఁ
 బగులు నెత్తముల ను
 దులు గల్గి వేల్పు టిం
 తుల మించు టద్ద మై
 పాలు పారు కైలాస
 మునకు విందవు గమ్ము
 కలువ పూవుల చాయఁ
 దెలు పారు ఖన శృంగ
 ములతోడఁ గూడి మి
 న్నులు రాయు నా వెండి
 మల యొప్పు బహు దిన
 మ్ముల నుండి ప్రో వైన
 యలిక నేత్రుని యట్ట
 హాన రాశియ పోలె

క్రొమ్మెఱు...

65

నునుపుఁ గాటుక చాయ
 గనుల పండువు నేయఁ
 దన రారు నీవు నె
 త్తమున వ్రాలిన యంత
 నలుగునన్ బలిమిమై
 నపుడ త్రుంచిన యేను
 పలు తున్మయుం బోలె
 దెలు పారు నక్కొండ
 కను తెప్ప వేయకే
 కనుఁగొనం దగి నట్టి
 కనువిం దయిన వింత
 కాంతిఁ దాల్చెడుఁ జూవె
 బలుపు మూఁపున యందుఁ
 జెలు వైన క్రొన్నీలి
 వలువ దాల్చిన యట్టి
 బలరాముడుం బోలె.

క్రొవ్వెఱపు...

లీలాక్రి మైనయా

కైలాసమున యందు

వ్యాళ కంకణము ముం

గేలఁ దాల్చుట మాని

శూలి కైదండ యీ

లీలఁ గాల్పడక నా

జైల పుత్రిక ప్రితి

సంచరించెను నేని

నీ లోని నీళులన్

నెఱి గట్టి వడఁ జేసి

యోలి నీ యొడలు ప

ర్వాలు గా విరచించి

యా లేమ మణి తటా

గ్రా రోహణము సేయ

నీలాల నును మెట్లు

చాల వై కొలుపుమీ.

కొమ్మెఱుపు...

కడు వాడి వజ్రంపు
గడియాల యంచులక
నిడుద గంటులు వెట్టి
నీ రోడిగిల జేసి
యెడ వేడ్క మై వేల్పు
బడతు లయ్యెడ నిన్ను
జడ యంత్ర గృహముగా
జలిపి క్రీడింతు ర
మృడతు లం దొక వేళ
మండు వేసవిని జే
పడి నట్టి నిను బట్టి
విడువ కుండుదు రేని
దడయ కాటల వారు
దవుల వీనులు సెవు
డ్పడ జేయు నులుములన్
జడిపించి చను మయ్యి!
క్రొవ్వెఱుపు...

59

పసిడి తమ్ముల కున్ని

పట్టెన యట్టి మా

నన సరోవరము నం

దలి నీరు గ్రోలు చ

క్కొలనఁ గ్రీడించు వే

ల్పుల యేనికకు మోము

వలువ వై ఊణకాల

మెలమి సేకూర్చుచున్

లలిత కల్పక కిసా

లయ దుకూలమ్ములన్

మలయు నీ పిల్లగా

లులచే గదల్చుచున్

జలధరా! వివిధ లీ

లలఁ దేలుచు నిజేష్ఠ

నల శైలరాజమ్ము

ననుభవింప గ దయ్య!

కొమ్మెటిపు...

చదలేటి పలిపమ్మ

చక్కఁ గ్రిందికి జాఱ

నొదిగి యుజ్జ్వల భంగి

నుచ్చై ర్విమాన యై

జలబిందువులఁ జిల్కు

జలద బృందము మీఁద

నలమి ముత్తైపు సరుల్

గల ముంగురుల బెడం

గొలుకఁ గైలాస శై

లోత్సంగ తల మందుఁ

జ్వలికాని తొడ మీఁది

చెలి వోలె నలరు మా

యలకఁ జూచిన యంతఁ

దెలిసికోఁ గల వీవు

జలద! సంతత కామ

చారి వాడు గ దయ్య!

క్రొవ్వులు...

మొయిలు రాయబారము

కలిమి చెలి కాఁపురము మాయల

కా పురము సొబ గెందుఁ గలదా ?

జలద ! నీ క్రొవ్వుపైఱపుఁ జూపులు

సఫలముగ నది చూడ వలదా !

1

చెలులు మెఱపుల యొఱపు లీనఁగఁ

జిత్తరులు హరివిండ్లఁ బోలఁగఁ

గులుకు మద్దెల రవళు లుఱుముల

యులివులం దలపించు చుండఁగఁ

గలికి రతనపునేల లంత

ర్జలము దొరయఁగ మి న్నొరయు మా

యలక మేడలు నిన్ను నున్నతు

జలధరా ! సరిపోలేదున్.

కలిమిచెలి...

మొయిలు రాయబారము

2

కరమునకా లీ లారవిందము
గురులయందును బాలకుందము
సురుచి రానన మందు లొద్దుగ
విరి దుమారముఁ గ్రొమ్ముడిని లే
గురవకమ్మును జెవిని దిరిసెన
విరియుఁ బాపట నీదు రాకం
బొరయు నీప సుమమ్ముఁ దాల్తురు
పొల్తు లెప్పుడు నప్పరిన్.
కలిమిచెలి...

3

నిత్య పుష్పములై మ దాళుల
నిస్వనమ్ముల నొప్పు మ్రాకులు
నిత్య పద్మము లగుచు హంసక
నికర మేఖల లూనుఁ గొలఁకులు
నిత్యమును బురి విప్పి యాడుచు
నిక్కి పాడును భవన కేకులు
నిత్యమును వెన్నెలలఁ గాయుచు
నిశలు భాసిలు నప్పరిన్.
కలిమిచెలి...

4

చెలులఁ దోకొని ప్రతిఫలించెడు
 చిన్ని చుక్కల పూలు పఱచిన
 చలువ క్రొన్నెల తాతి నేలల
 చంద్రశాలల నెక్కి జక్కులు
 చెలఁగి మద్దెల లుటుము లుటుమఁగఁ
 గలికి పాటలు నాట లొప్పఁగ
 మలసి రతి ఫల మైన కల్పక
 మధువుఁ గ్రోలుదు రప్పరిన్.

కలిమిచెలి...

5

సురల నువ్విళి లూర్పు కన్యలు
 సురధునీ ఘన సైకతమ్ములఁ
 దరఁగ గాలులుఁ దటరు హామర
 తరుల నీడలు నలఁత వాహగ
 సురిఁగి బంగరు టిసుక కుప్పలఁ
 జొనిసి డాచిన మణుల మెదకుచు
 నరుస మొప్పఁగ గూఢ మణి యను
 నాట లాడుదు రప్పరిన్.

కలిమిచెలి...

6

పెరిమ నీవులు సడలి జాతెడు

ప్రియల వలువల వణకు మీతెడు

కరములఁ రహిఁ బ్రియులు లాగఁగఁ

గరము సిగ్గున మ్రగ్గి యచ్చెలు

లరిది దీపుల రత్నదీపిక

లార్పఁ గుంకుమ చూర్ణ ముష్టులఁ

బరపి నిష్ఫల యత్నలై తడఁ

బాటు నొందుదు రప్పురిన్.

కలిమి చెలి...

7

కేళిఁ దనిసిన ప్రియులు తమ కవుఁ
 గిళ్ల సడలుప రతుల బడలిన
 గోలలను నడిరేల నీ మఱు
 గుం దొఱంగి వెలుంగు శశి కర
 జాలములచేఁ గరఁగి చల్లని
 జల లవమ్ముల సారెఁ జిలుకుచు
 మేలు కట్టుల వ్రేలు క్రొన్నెల
 రాలు దేర్చెడు నప్పురిన్.
 కలిమిచెలి...

8

ఘన విమాన చ యాగ్ర భూముల
 గాలి పురి కొలుపన్ భవావృశ
 ఘనులు సొచ్చి ని బోద బిందులఁ
 గమ్ర చిత్ర పటాలు పొక్కెడు
 పనికి నై కడు సందియంపడు
 భంగి నొయ్యన ధూమ వేషము
 పనుపడం గిటికీల తెరువునఁ
 బై కి జాటుదు రప్పురిన్.
 కలిమిచెలి...

9

అనుప మాక్షయ భూరి నిధులు గ
 లట్టి కాముకు లచ్చరలతో
 నెనసి పైత్రర ధోప వనమున
 కేగి ముచ్చట లాడుకొంచును
 ధనదు కీర్తి గల ధన్వని బయి
 స్థాయిఁ బాడెడు కిన్నరులతో
 ననుదినమ్మును గూడి వేడుక
 లనుభవించెద రప్పరిన్.

కలిమిచెలి...

10

కురుల నుండి సురాగ సుమములు
 గొప్ప కొప్పుల నుండి ముత్తైపు
 సరులు చెక్కుల పత్రములు చెవి
 సందు నుండి పసిండి తామర
 లురు కుచమ్ముల నుండి హారము
 లురలి రే లభిసారికల్ వడి
 నరుగు దారి నెటుంగఁ జెప్పెడు
 నప్పురమ్మునఁ బొద్దుటన్.

కలిమిచెలి...

మొయిలు రాయబారము

11

అల ధ నేశ్వరు చెలిమి నచట స్వ
యమ్ముగా నిట లాక్షుఁ డుండుట
నళి గుణ వ్యగు విల్లు చాల్ప భ
యంపడున్ మదనుండు తఱచుగఁ
గలికి బొమముడి విండ్ల వెడలుచు
గామి లక్ష్మము లం దమోఘత
నలరు చెల్వల చూపుఁ దూపులె
యతని పని నెఱవేర్చెడున్.

కలిమిచెలి...

12

పలురకపు వలువలును గనులకు
విలసనము లలవఱచు మధువును
నలరులును లేఁజివురులును వివి
ధాభరణములుఁ జరణ పంకజ
ములకు లత్తుక రంగు పూఁతలు
మొదలుగఁ గల వింత తొడవులు
జెలుల కెప్పుడు నందు వేలుపు
జెట్టులే సమకూర్చెడున్.

కలిమిచెలి...

13

ఇట్టి సొంపుల కాట పట్టయి నట్టి
 యల యలకా పుర మ్మందు ధనేశు
 నగరికిఁ గడుఁ జేరువగ నుత్తరమున
 నింద్ర చాపము వోలె నిం పారు చున్న
 మణి తోరణమ్మతో మా యిల్లు సఖుడ!
 దూరమ్మనకె చక్కఁ దోచెడుం జుమ్మ!;

మా యింటి ముందట నా యింతి కరము
 పెరిము బెంచిన యట్టి పెంపుడు బిడ్డ;
 చేతికందుచు నున్న చిన్ని క్రొంబూపు
 గొలల వ్రేగున వంగుకొమ్మలతోడి
 వర బాల మందార తరు వొండు గలదు.

14

మఱియు మా లోఁగిట మరకత మణుల
మెట్లతో వైదూర్య మృదు నాశము లయి
విరియు బంగారు తామర పూలతోడఁ
గను విందు గొలుపు బొడ్డన బావి గలదు;
ఆ బావి విమల తోయముల యం దుండు
రాయంచ గములు నీ రాకఁ జూచియును
నులు కేది యిష్టుల నుండెడుం గాని
దరి నున్న మానస సరసికిం బోవు.

15

అల బావి యొడ్డున లలి తేంద్ర నీల
కలిత మా శిఖరమ్ము గలిగి పసిండి
యరఁటి చెట్టులు చుట్టు నలమికో నొక్క
కేళి శైలమ్ము చూడ్కికి వేడ్క నేయు;
చెలికాడ ! నా ప్రేయసికే బ్రియ మ్మగుట
మెఱపు దీవలతోడ మెఱయు నిజాబి
యతి కాతరం బైన యంతరంగమున
నిప్పు డద్దాని నే యిచట నే దలఁతు.

16

గోరంట వెలుగుతోఁ గొమరారు బండి
గురివెంద తీవ చప్పరపు మే ల్చువికె
కొక వంకఁ బొగడ వే తొక వంకఁ బ్రచల
కిసల ర క్తాశోక మెసగారు నందు;

ఆతత ప్రీతి మై నా తోడఁ గూడ
నతుల దోహద మిష నా నీదు సకియ
పుక్కిటి మధు రసమ్మును గోరు నొకటి
తనుపు డా కాలి మన్ననఁ గోరు నొకటి.

17

చెలు వారు నా రెండు చెట్టుల నడుమ
ముదిరియు ముదురని వెదురు డా ల్గదురు
పచ్చతా యరుఁగువైఁ బటికంపుఁ బలక
గల మన్నిపట్టు పొ న్నడ యొండు గలదు;

గల్లు గల్లునఁ జేతి కడియముల్ మ్రోయఁ
దాళ సంగతుల నా తరుణి యాడించి
విడువ నప్పలక వైఁ గడ సంజ వేళ
నీదు నెచ్చెలి నెమ్మి నెమ్మి మై నుండు.

18

వాకిటి కిరు వంక వ్రాయంగఁ బడిన
శంఖ పద్మస్తులం జక్కఁ గన్గొనియు
నెర నిల్పికొని యున్న యీ యానవాళ్ల
మా యిల్లు దెలిసికొమ్మా ! సాధు వర్య !
ఇపుడు తప్పక నాడు నెడఁ బాటు చేతఁ
జెన్నేది మా యిల్లు విన్నవై యుండు
మార్తాండుఁ డస్తాద్రి మాటున కరుగ
నిజ కాంతి గో లోప్చె నెత్తమ్మి పూవు.

19

వేగంబ చొరఁబాట వీ లగు నట్లు
గున్న టేనుఁగు పాటి కొలది మై దాల్చి
యందంపుఁ జటియల నల రారు చున్న
యక్కేలి నగముపైఁ జక్కఁ గూర్చుండి
మిఁగుఁగురుం బురువుల మిసిమి కీడైన
యత్యల్ప కాంతితో నప్ప టప్పటికి
మిస మిస లాడు నీ మెఱుఁగుఁ జొవులను
భవనమ్ము లోనికిం బఱచు గదయ్య !

20-21

మెఱపుఁ దీవియఁ దెగడు
మేను గల లతకూన
బెడఁగు నడి జవ్వనపు
బిగువు గల జవరాలు
కొనలు వాఱిన పల్లుఁ
గ్రొన్ననలు గల సుదతి
పరువంపుఁ గెందొండ
పండు వాతెఱ నాతి
వడఁ కాడు బడుగు నె
న్నడుము గల యెలనాగ
బెదరు లేటి పొలంతి
బెభుకుఁ జూపుల యింతి
కడు లోఁతు పాతు గల
సుడి పొక్కిలి వెలంది
పిఱుదు బరువున నంచ
వెంటి నడ గల పడఁతి

మొయిలు రాయబారము

వలుద చచుగవ సుంత

వంగువాటు మిటారి

చెలువలను బనిఁ బూని

సృజియింప దొరకొన్న

నలువ తొలుతటి శిల్ప

కళ యనఁగఁ దగు మగువ

కవవాసి నొగులు జ

క్కువ పెంటి వలె నొంటి

సహచరుక ననుఁ బాసి

జాలి గొను వాల్గంటి

మిత క లాలాప యం

చిత సద్గుణ కలాప

నా యింటఁ గనుపట్టు

నాదు రెండవ ప్రాణ

మదియ యంచు నెటుంగు

మయ్య! నెచ్చెలికాడ!

మొయిలు రాయబారము

ఈ దీర్ఘ దివసముల

నెటులా వేగించుచును

మంచు గారునను దా

మర తీవయుం బోలె

గాట మగు నెడఁబాటు

కాకలను వసి వాడు

బోటి రూపము మాటి

పోయి యుండఁగ వచ్చు

బెను వంత నింత మా

తిన యంత మాత్రాన

నది నా నెలంత గా

దనుకోకు మీ నీరదా !

22

ఎడతెంపు లేనట్టి యేడ్పుల చేతఁ
 గర ముబ్బి యున్న వాల్లందోయి తోడఁ
 గడు వేడి నిట్టూర్పు గాడ్పుల చేత
 వన్నె దొరికిన వాలెఱ తోడఁ
 గూడి వ్రేలాడు ముంగురుల లో నొదిగి
 తోఁచియుం దోఁచక తో బూచు లగుచు
 జెయి జేరఁబడు నారి చిన్నారి మొగము
 నీ యడ్డ పాటున నిజ రుచి దొఱఁగు
 నల చందమామ దైన్యము నొంది యుండు.

23-24-25

నా రాక నెప్పుడిం

గోరి యయ్యెడ చేప

తారాధనము బత్తి

నాచరించుచు నుండి యో

యెడఁబాటు వగపు చే

బడు గైన నారూపు

దడ వెడయ భావించి

తవిలి వ్రాయుచు నుండి యో

ఆ కలికి తొలు దొలుత నీ కంటఁ బడు నంచు

నాకుఁ దోచెడు మిత్రమా !

నీ మీఁద రహి గలుగు

సామిఁ దలఁతువె యనుచు

నామోద మఱి పంజ

రాంతరమ్మున నున్న

గోము గల కల వాణి

గోరువంకను జేరి

ప్రేమమ్ము నిండాఁ

బ్రీతి నడుగుచు నుండి యో

మలిన వస నావృతిని

జెలు వేదు తొడ మీదఁ

గల వీణ నిడికొంచు

లలి మ దంకితము లగు

వలపుఁబొటలు వాడఁ

దలఁచు చోఁ గన్నీళ్లు

జలజల దొరంగి తీఁ

గలు దడియు చుండ ని

చ్చలు నెటులొ తుడుచుచును

బలు మఱుం గలకఁ దన

తొలి కూరిచిన మూర్ఛ

నలనె మఱిచుచు నుండి యో

ఆ కలికి తొలు దొలుత నీ కంటఁ బడు నంచు

నాకుఁ దోఁచెడు మిత్రమా!

మొయిలు రాయబారము

తక్కు నెడఁబాటు నెల

లొక్కొకటి గాఁ గడప

చక్కి నిడు పూల తో

లె క్కిడుకొనుచు నుండి యో

మక్కువను భావ గతి

నెక్కిలుపు సంభోగ

మక్కుటకుఁ దెచ్చికొని

యనుభవించుచు నుండి యో

ఆ కలికి తొలు దొలుత నీ కంటఁ బడు నంచు

నాకుఁ దోచెడు మిత్రమా !

ఇవి యే కదా ప్రియుల

యెడఁబాటులను దఱచు

ఉవిదలకుఁ దగు వినో

దోపాయములు మిత్రమా !

26

పగటి తటి నాయాయి

పని కల్పి నెడఁబాటు

నెగు లంతగా నొంప

నేర దయ్యది రేయిఁ

దగు వినోదము లేమి

ద్విగుణ మై కలఁచు న

ట్లగుట నేలఁ బరుండి

పొగులుచున్ నిదుర లే

కగఁచాట్లు పడు చుండు

నాసతిని నడు రేయి

నట సూచి యష్టేడ కిటికీ పయిని నుండి

తటుకునను నా వార్తఁ దరుణికిని వినిపించి

తనియింపు మో యంబుదా !

కొలది మీలు మ హాధిఁ
 గొని కృశించిన దానిఁ
 దొలి దిక్కు మొగ నొక్క
 కళతోడి నెల వోలె
 నలరు బాన్పున నొత్తి
 గిలి పరుండిన దాని
 నెలమి నాతోఁ గూడఁ
 వొలి యిచ్చ మెయిఁ గేళి
 సలుప నిముసము వోలె
 జరగి పోయెడు రేయి
 కొల మీటి యిపు డేచఁ
 గ్రొవ్వేడి కన్నీళ్లఁ
 గలత మెయి నెట్టు లో
 గడపు చుండెడు దాని
 నట సూచి యమ్మేడ కిటికీ పయిని నుండి
 తటుకునను నా వార్తఁ దరుణికిని వినిపించి
 తనియింపు మో యంబుదా !

28

జాల మార్గము నుండి చల్ల నగు చంద్ర పా
దాలు కాఁగాఁ దొంటి తమి నెదు రరిగి తెఱఁగు
మాలి యరిగిన యట్ల మరలిపోయిన చూడ్కిఁ
జాల వెతఁ గన్నీటి చాలు జాల్మొనఁ బొదువు
లీల తెప్పల నప్పళించుచును నఱి మోడ్పుఁ
గ్రాలుఁ గందోయి తో సోటుచును దుర్దివపు
వేళ ముకుళింపకయు వికసింపకయు నుండు
నేల తామర తీవ వోలెఁ దోఁచెడు దాని

నట సూచి యమ్మేడ

కిటికీ పయిని నుండి

తటుకునను నావార్తఁ దరుణికిని వినిపించి

తనియింపు మో యంబుదా !

29

పలుగప్పుఁ జవురు బీటలు వాఱ నొండొండ
 యెలయు పెనువేడి నిట్టూర్పు గాద్వలచేతఁ
 దలయంటు లేకుండ జలకమ్ము లాడుటం
 జెలు వేది బిరు నెక్కి తెలి చెక్కులను వ్రేలు
 నలక జాలమ్ములను దొలగఁ ద్రోసెడు దానిఁ
 గల నయిన నా పొందు గలుగు నేమో యనుచు
 దలచి నిద్దుర మీది వలపు నించెడు దానిఁ
 గలఁక మెయిఁ బొరిఁ బొరిం దొలఁకు కన్నీళ్లు పె
 ల్లలమి నిద్దుర రాక యలఁత నెందెడు దాని
 నట సూచి యమ్మేడ
 కిటికీ పయిని నుండి
 తటుకునను నావార్తఁ దరుణికిని వినిపించి
 తనియింపు మోయంబుదా !

30

ఎరిచులఁ దొఱఁగి తొలి

విరహ దివసము నాఁడె

నరగ సిగ గట్టుకొని

శాపాంతమున నేన

యరుసమున నరుదెంచి

యది విప్పవలె నన్న

యరిది పూనిక కల్తి

నది యొక్క జడ గట్టి

బీరుసువడి విషమ మయి

పెను నొప్పి యిడ దానిఁ

బెరుగు గోళులతోడి

కరముతోఁ బలుమాలు

విరివి చెక్కిలి నుండి

వెను ద్రోసికొను దాని

నట సూచి యమ్మేడ కిటికీ పయిని నుండి

తటుకునను నావార్తఁ దరుణికిని వినిపించి

తనియింపు మో యంబుదా !

31

తొడవులు విడనాడి కడు మెత్త నైన
యొడలు సారెకు దుఃఖ మొదవఁ బాసుపునఁ
జేర్చు నయ్యబలఁ జూచినఁ దప్పకుండ
నీకుచు నొదవుఁ గ్రొన్నీటి కన్నీరు
ఆర్ద్ర హృదయులు దయామయుల్ గారె.

32

నీదు నెచ్చెలికి నా మీఁద నున్నట్టి
యెడలేని యాప్రేమ నెఱుఁగుదుం గాన
నెడఁబాటు మున్నెన్నఁ డెఱుఁగనిదగుట
నిట్టి దౌనది యంచు నెంచితిం జూవె
యందమ్ము గలవాడ నన్న గర్వమ్ము
నను నిట్లు ప్రేలించె నని యెంచకయ్య !
నే నన్న దిది యెల్ల నేఁ డెల్ల నీకు
దమ్ముఁడా ! యచటఁ బ్రత్యక్ష మై తోచు.

33

వ్రేలాడు ముంగురుల్ గ్రేగంటి చూపు
 నడ్డుకోఁ గాటుక జిడైన లేక
 మధుర మా మధు సేవ మాచుటం జేసి
 బొమ విలాసముల బొత్తిగా మఱచి
 కడు సోలు నవ్వాలుగంటి డాకన్న
 దరికి నీవేగఁ దాఁబొరిఁ బొరి నదరి
 మీను లోలోఁ గొట్టుకో నట్టై కదలు
 కలువ పూ సిరి తోడఁ దులఁ దూఁగుఁ జూవె.

34

ఘన! నాదు కొనగోటి గంటులు లేమి
 దడవుల నలవాటు పడిన ముత్యాల
 చేరుల దైవము చెర్చి బోనాడి
 యరఁగి కంబము వోలె నతి గౌర మగుచు
 బలిమి నే సుర తాంతముల నొత్తు చుండు
 నతివ డా తొడ గూడ నదరెడుం జొప్పు.

35

చెలియ యత్తటి నరిది నిద్దురఁ

జెంది యివ్వుల నుండు నేనియు

జలద ! యులుముల మేలు కొలుపక

జాము నే పట వేచి యుండుము

కలను బ్రియు నను నెట్టకేలకుఁ

గాంచి గాటపుఁ గౌఁగిలింతలఁ

జెలువ పొందెడు సౌఖ్య సంపదఁ

జెలుపఁగా దొరఁగోకుమీ.

36

నెలతుకం బిదప నీ నీటి తుంపురులఁ
జల్ల నౌ గాలి చేఁ జక్క మేల్కొలిపి
మొల కెత్తు లే జాజి మొగ్గలతోఁ గూడ
సేదఁ దేర్చి గవాక్ష సీమఁ గూర్చున్న
నీ వైపు నిశ్చల నేత్ర యై చూచు
నమ్మాన వతి తోడ నతి ధీర వృత్తి
మెఱిపు లో నణచి నీ యుటుముఁ బల్కులను
గడఁక మై నిటు వల్కుఁ దొడఁగుమీ సఖుండ!

37

అమ్మ! యైదువరాల! నీ పతి
కనుఁగు మిత్రుడ నతని వార్తల
నెప్పునమ్మున నిలిపి చయ్యన
నీకుఁ దెలుపఁగ నిటకు వచ్చితి
వెమ్ము తమ ప్రియ తమల జడలను
విప్పఁ దహ తహ పడెడు పాంథుల
నుమ్మలిక వోఁ జెవుల విందగు
నుటుములను ద్వరపెట్టి పంపెడు
క్రొవ్డెయిలు రాయఁడను నే నిది
నమ్ము మమ్మ! పతిమణి!

38

అని పల్కి సంతనే యా సాధ్వీ యలరి
జనక పుత్రక వాయు తనయుని బోలె
నెడ వేడ్క విరియ మో మెత్తి నిన్ గాంచు
మన్నించుఁ దవిలి నీ మాట లాలించు
నెడఁబాటుఁ గా రగ్గి నెరియు చెల్వలకుఁ
జెలికాడు దెచ్చిన చెలువుని వార్త
తమి నించు మించు కూటమి సాటి గాదె.

39

పరుల మేల్గోరి జీవనమును బుచ్చు
పర మోపకారి ! నా ప్రార్థనోక్తులను
జెల్లించుటకును మేల్ సేసి నీ యంత
నినుఁ గృతార్థుని జేసికొనుటకుం గూడ
నిటు చెప్ప నొప్పు నా యింతి తో మొదట
“నీ భర్త యెడఁబాటు నెగు లోర్చి బ్రదికి
రామ గి ర్యాశ్రమ సీమ నున్నాడు
అబల ! నీ దగు సేమ మడుగు మన్నాడు”
అని పల్కు మాపన్ను లగు వారి తోడఁ
దొలుదొల్త నన దగ్గ పలు కిదే కాదె.

40

దా దొలఁ దూలి పగ

దారి దైవము చెడ్డు

నినుఁ జేరుకొను దారిఁ

గన లేక నీ వెఘఁడు

కడుఁ జిక్కి గాటంపుఁ

గాఁకలను నుడు కెక్కి

కన్నీళ్ల నాని యు

త్కట వేదనం బూని

యొండొండ వేడి ని

ట్టూర్పు గాఢ్పులఁ బుచ్చు

నట్టి తన మేనితో

నట్టిదగు నీ మేను

గడలేని వివిధ సు

కల్పకల్పనలఁ గా

వించి తా నేకీభ

వించు చున్నాఁ డవ్వురో!

41

చెలుల కట్టెదుట నీ
 చిన్ని నెత్తెగ మంట
 గలుగు నను నాస మెయి
 వెలికి జెప్పగఁ దగ్గ
 పలుకులే యయ్య న
 ర్థిలి రహస్యము వోలె
 జెలువ ! నీ చెవిలోన
 జెప్పఁ దివిరెడివాఁడు
 తొలఁగి కనఁగా విసఁగ
 నలవి గా నట్టి ద
 వ్వల నున్కిఁ జేసి నీ
 చెలువుఁ డిప్పుడు మహా
 త్కలికా రచిత పదా
 వళుల నా నోటఁ దన
 పలుకులుగ నీ తోడఁ
 బలుకు మనె నా యిమ్మె
 యిలు రాయబారమ్మ
 కలికి! యిదె యాలింపుమా.

“జీవి తేశ్వరి! నిన్ను బాసి యు
 జీవములతో నుంటి నకటా!
 దేవి! యీ కఠినాత్మ దుర్దశ
 తెఱగ గొ కించుక విసంగదే.

42

ఆలరు దీగల మేని సోయగ,
 వదరు లేళ్ళుల యందుఁ జూపుల
 బెళుకు, చందురు నందు వదనము
 చెలువు, నెమిళ్ళుల పురుల వేనలి
 పాలుప, మేటి యలంతి తరంగల
 బొమల సొబగును జూతు నెప్పుడు
 గలికి! నీ నెఱపొల్కి యొకచోఁ
 గాన బడ దది యెందు నయయో!
 జీవితేశ్వరి!...

43

పొల యలుకఁ గొని యున్న ని న్నొక
 పలుఁగు సీలపై థాతు రసములఁ
బొలితి యేర్పడ వ్రాసి నీ యడు
 గులను బడి నటు నన్ను వ్రాయఁగఁ
దలచి నంతన సారె బాష్పము
 లొలికి చూ పరికట్టి చిత్రముఁ
గలఁచెఁ జిత్తరు వందు నైనను
 గరుణ మాలిన కటికి దైవము
పొలఁతి మన కూటమిని సైచక
 పోయె నెంతటి పాప మయయో!
 జీవితేశ్వరి!...

44

కలలలో నిను నెట్టకేలకు

గాంచి బిగ్గఁ గవుంగలింపగఁ

దలచి చేతులు రిత్త బయలికి

దార్చు చుండెడు నన్నుఁ గన్గొని

కెలని కానన దేవతలు తరు

కిసలయమ్మల మీద ముత్తైపుఁ

గొలచు లగు కన్నీటి బొట్టులు

గురియుదురు పలుమాట నయయో !

జీవితేశ్వరి !...

45

చెలియ ! యప్పుడ దేవదారుల
చివురుఁ దొప్పలఁ ద్రుంచి గంటుల
నొలుకు కమ్మని పాల తావుల
నూని వలపలి దెసకు నెవ్వడిఁ
బొలయు వలిమల గాలులకు నట
మున్ను నీమెయి నంటు భాగ్యము
గలిగి యుండు నటంచు వానినిఁ
గొఁగిటం గదియింతుఁ జూవే.
జీవితేశ్వరి !...

46

కలయఁ దడిసిన నేల వలె గడు

వలచు నీ మొగమునకు ద వ్వయి

కలఁగి బడు గయి యుండినను ననుఁ

గాముఁ డిప్పుడే వెతలఁ బెట్టెడు

మలసి దిక్కుల నలము దట్టపు

మబ్బులను రవి గప్పి తహతహ

గొలుపు నా జడి కారు రోజులు

చెలి! కటా! యెటు గడచుఁ జెప్పుమా!

జీవితేశ్వరి!...

47

నిడుద జాముల రేయి ఊణ మటు
గడచి పోవలె నెండ వేడిమి
యుడిగి పవలును నెప్పుడుఁ జల్లఁగ
నుండఁగా వలె నంచు నెంచుచుఁ
గడఁకఁ దీరని కోరికల వెతఁ
బడుచు నీ యెడఁబాటు కాఁకల
నెడఁద శరణము లేక కుతకుత
నెప్పుడు నుడుకుచు నుండు నయ యో!
జీవితేశ్వరి!...

48

ఎన్నెన్నో కోరికల నెప్పుకొంచును నేన
 నన్ను నిట నిలుపుకొను చున్నాడ నటు గాన
 గళ్యాణి! నీవు నట గాని తలఁపుల లోన
 దగిలి నాకయి యట్టె దిగులు వడఁ బోకుమీ
 సుకము దుఃఖమును దా నొక దాని పై నొకటి
 గలుగు నేరికి నంతె కాని సతములు గావు;
 ఇల దేహి దశ బండికలు కష్టి వలె నెప్పుడు
 గ్రిందు మీఁదగుచు గిరగిరఁ విరిగెడుం జూవె;

తెగువ నేయకు మాన
 తెగఁ గోసి కొని యింక
 మగువ! యది తగదు నా
 మాట యిది మన్నింపుమా!

49

పాల కడలిని బాచు పాన్పు నుండి మురారి
 నిదుర లేచిన నాడె నెలత ! నా శా పాంత
 మీ నాల్గు నెలలు వీ వెటా కనులు మూసికొని
 కడత మెయి నాకు నయి గడపఁగా వలెఁ జూచి
 వెలది యట మీద మన విరహ కాలము నందు
 మది దలచి కొన్న యా మన కోరికల నెల్లఁ
 బండువెన్నెలలఁ గన్పండు వై యలరు శర
 దమల రాత్రుల యందు ననుభవితము గాక !

తెగువ సేయకు మాన
 తెగఁ గోసి కొని యింక
 మగువ ! యది తగదు నా
 మాట యిది మన్నింపుమా !

50-51

మును పొక్క లేయిఁ బొన్నున నన్నుఁ గొఁగిటం
 గదియించి యుండియును గాటంపు నిదుర లో
 నేటికో బిగ్గరగ నేడ్చు చుంటివి నీవు
 ఇది యేటికేయిట్లు లేడ్చె దీ వని సారె
 నిను లేపి యడుగఁగాఁ గను విచ్చి నచుఁ జూచి
 యో మోసగాఁడ ! నీ వొకతెతో నే మేమొ
 సలుపు చుండిన యట్లు కల గంటి నిపు డంచు
 నెల నవ్వొలయ నాకుఁ దెలిపి యుంటివి గాదె;
 ఈయభిజ్ఞానమున నేను సేమముగ ను
 న్నాఁడ నంచును మదిన్ నమ్మి యుండుము నీవు
 లోక వాదమునకు లో నగుచు నా యెడల
 జలజాక్షి ! మది నొండు దలఁడఁగాఁ జోకుమీ;

మొయిలు రాయబారము

ఇల న దేమో కాని

యెడఁ బాటు గలుగంగఁ

జెలుము లదవద లగుచుఁ

జెడిపోవు నని యందు

రననుభూతింజేసి

యవి యిష్ట వస్తువున

రసతృప్తి గొని ప్రేమ

రాసు లయ్యెడుఁ జూపె

తెగువ సేయకు మాస

తెగఁగోసికొని యింక

మగువ ! యది తగదు నా

మాట యిది మన్నింపుమా !”

52

మొయిలు రాయడ ! యిట్లు మొదటి వియక్తి
జాల శోకించు నీ సకియ నోదార్చి
నంది కోరాటలన్ నలగు నా వెండి
మల నుండి వేవేగ మరలి యేతెంచి
తగిన గుర్తుల తోడఁ దర ఖాయ తాక్షి
పంపిన సేమంపు వార్తలం దెల్పి
వే బోక తటి మల్లె విరి వోలె బ్రదిలి
తలరు నా జీవమున్ నిలుపంగ దయ్య !

53

బదులాడ వేమి ? యీ బంధు కార్యము
ననఘ ! నీ వొప్పుకొన్నట్లే క దయ్య !
బదులు వల్కుట నీదు పరమ గంభీర
భావమునకును లోపము యా నాను
మా తాడకే డప్పి మై వేడుకొనెడు
చాతకములకును జల మిత్తు గాదె
సత్పూరుషులకు యాచకుల కోరికలఁ
బాటించి తీర్చుటే ప్రత్యుత్తరము.

54

జలముచా ! నీతోడి చెలిమిచే గాని
విర హార్థుడ న టన్న కరుణచే గాని
యిది నీకు ననుచితంబే యైన, నాదు
వేడికోల్ గొని నాకు బ్రయము గావించి
సురుచిర వ ర్షాభి శోభి వై యిచ్చ
సకల దేశములం జరియింప వయ్య !
ఇట్లు నీదు మెఱుంగు టిట్లాలి తోడ
నీ కెన్నడు వియుక్తి లే కుండు గాక !

మొయిలు రాయబారము

(కుడి కన్నదరుట నిరూపించి)

నా కుడి కన్నదరు చున్నదే! ఏమి మేలు చేకూరునో?

(తెరలో)

నలిని రాజీ వాసనము నుండి ముత్తైంపు
దెలి మంచు గన్నీరు దొలుగింప ననురక్తి
యెల రార విధి యుక్తి నిను డిదే దయచేసె

గవ వాసి నొగులు జ
క్కవ పులుంగా! యింక
నెప్పు లేది పెంటి తో
నీవు గూడుదు గాక!

(వినుట నభినయించి)

ఎవరు చెప్పమా ఖండిత నాయకల సుద్దేశించి నా
పాడిన గీతిక నే యనువదించుచు జక్రవాళ మిషమున
మట్టియా సంగమమును సూచించు చున్నారు!

మొయిలు రాయబారము

(నలుగడలఁ బరికించి చూచి)

ఇం దెవ్వరును లేరే!

నా దీ నావస్థకు జాలి నొంది ముత్తెంపుఁ గొలఁదు
లగు కన్నీటి బొట్టులు గురియు చుండు నివ్వన దేవత లై
యుందు రేమో?

(ఒడలు పులకరించి, మహోక్తాసముతో)

ఆశ్చర్య మాశ్చర్యము!!

నా శాప కాలము ముగియ కుండఁగ నే, యస్తంగ
మితములైన నాదైవత మహిమ లన్నియు నా కస్తికముగా
నాయం దావిర్భవించిన విడి యేమి?

(ఇంచుక సేపు ధ్యానము నటించి మ హానందముతో)

దుర్భర వియోగ బాధ భరింపఁ జాలక నా ప్రేయసి
మద్భవా దైవతము లగు పార్వతీపరమేశ్వరుల యడుగు
లపైఁ బడి శరణు వేడుచు సొమ్మసిల్లిన నయ్యార్తశర

ణ్యులు కరుణించి ప్రత్యక్షమై నాప్రియురాలి నూటపించి
 “బిడ్డా! నేడే నీభర్తంగలసికొందువు. ఇంతటి నుండి
 మీకెన్నడును వియోగబాధ గలుగ కుండు గాక!”
 యని వరం బొసంగి తత్క్షణమే కుబేరుని బిలిపించి నాశాప
 ముచు గ్రవ్వుతీపు మనియు, నిధిరక్షణ సేవకవృత్తినుండి
 నన్ను విముక్తునిజేసి నాసంపూర్ణ వేతన ముపకారవేతన
 ముగా నాకొసంగుచుండుమనియు నాజ్ఞాపించి యంతర్ధా
 నము నొందిరి.

అప్పురాణదంపతుల కరుణాకటాక్షమే నాయీశాప
 విముక్తికి గారణము.

అవ్వయ్యా! బ్రదికితిని.

అదిగో! నాజీవితేశ్వరి మద్భుతహాసంజరశారితో నీ
 శుభవార్తం దెలుపుచు దనపెంపుడుబిడ్డయైన మాయంటి
 ముందటి బాలమందారవృక్షము క్రీసీడను నిలిచి నా
 రాకకై యెదురుచూచుచున్నది.

ప్రేయసీ వేణి మోక్ష బోత్సవము గావించుటకై
 వేవేగ పోయెదఁ గాక!

మొయిలు రాయబారము

(చేతులు జోడించి)

భక్తశివంకరా ! శంకరా ! నీయార్త రక్షా పరతం
త్రత నెంతని కొనియాడుదును ?

మంగళము భక్తార్తి భంగ కారి కృపాత
రంగి తోజ్జ్వల శుభాపాంగున కసంగునకు
భద్రము దేవతావిద్రావ గర్విత
క్షుద్ర దానవ వధోన్నిద్రునకు రుద్రునకు
గళ్యాణ మురుత రామూల్యైక వృష వాహ
పల్యంకి కారోహ లౌల్యునకు గల్యనకు
శ్రేయము భవ్య కాత్యాయనీ వామాన
పాయాత్త వామార్ధ కాయునకు గేయునకు
శూలికి గపాలి కయశాలి కహి మాలికిని
బాలిత సురాలికిని బాల శశి మాళికిని

మంగళము

నిత్య జయ మంగళ మెసంగుత సతమ్మున్.

(నిష్క్రమించును)

— స ం పూర్ణ ము. —

